

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Daniela Nováčková

**Kolektivní žaloby ve vybraných právních
systémech z pohledu ochrany spotřebitele**

Diplomová práce

Katedra evropského práva

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Václav Šmejkal, Ph.D.

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. dubna 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 161.366 znaků včetně mezer.

Daniela Nováčková

V Dolním Újezdě dne 10. dubna 2023

Poděkování

Na prvním místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Václavu Šmejkalovi, Ph.D. za jeho ochotu předkládanou práci vést, za cenné rady, připomínky a v neposlední řadě za trpělivost. Dále bych ráda poděkovala svým rodičům a Petrovi za jejich neutuchající podporu během studia (obzvláště v jeho závěrečné fázi), které si nesmírně vážím.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Terminologie.....	6
2.1. Kolektivní žaloby	6
2.2. Horizontální a sektorový režim	7
2.3. Opt-in a opt-out	8
2.4. Spotřebitel	9
2.5. Spotřebitelská organizace.....	10
3. Klíčové aspekty právní úpravy kolektivních žalob z pohledu spotřebitele	11
3.1. Aspekt 1 – možnost nárokovat náhradu škody.....	11
3.2. Aspekt 2 – "closed list" vs "open list" přístup.....	12
3.3. Aspekt 3 a 4 – opt-in vs opt-out	13
3.4. Aspekt 5 – možnost zastoupení spotřebitelskou organizací.....	15
3.5. Aspekt 6, 7 a 8 – financování kolektivních žalob a související aspekty	15
4. Právní úprava kolektivních žalob na úrovni EU a důvody jejího přijetí.....	19
4.1. Důvody přijetí Směrnice o zástupných žalobách	19
4.2. Právní úprava kolektivních žalob na úrovni EU	22
4.2.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?	23
4.2.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?.....	24
4.2.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	24
4.2.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?	25
4.2.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?.....	26

4.2.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?	26
4.2.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	27
4.2.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	27
4.2.9. Shrnutí a hodnocení	28
5. Portugalská právní úprava kolektivních žalob	31
5.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?	31
5.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?	32
5.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	32
5.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?.....	33
5.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	33
5.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?.....	34
5.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	35
5.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	35
5.9. Shrnutí a hodnocení.....	36
6. Polská právní úprava kolektivních žalob	38
6.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?	38
6.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?	38
6.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	39

6.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?.....	40
6.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	40
6.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?.....	41
6.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	41
6.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	42
6.9. Shrnutí a hodnocení.....	43
7. Česká právní úprava kolektivních žalob	46
7.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?.....	47
7.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?	48
7.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	49
7.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?.....	51
7.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	51
7.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?.....	52
7.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	53
7.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou?.....	54
7.9. Shrnutí a hodnocení.....	55
8. Závěrečné shrnutí a hodnocení	59
9. Závěr	64
Příloha 1 – Dotazník	I

1. Úvod

“Práva, která nemohou být v praxi vymáhána, jsou bezcenná.”¹ S tímto názorem Komise se ztotožní snad každý. S překážkou praktické nevymahatelnosti se přitom setkáváme běžně v případech drobných pohledávek, kde jsou finanční a časové náklady na soudní řízení v hrubém nepoměru k nízké hodnotě pohledávky. Tento problém do jisté míry řeší právě institut kolektivních žalob na náhradu škody, který umožňuje více poškozeným osobám projednat v jednom řízení stejné či obdobné nároky. V důsledku koncentrace všech drobných nároků do jedné žaloby pak přestane být celková výše žalovaného plnění zanedbatelná. Riziko porušování unijních předpisů s dopadem na kolektivní zájmy osob přitom v posledních letech stále narůstá. Obchodníci porušující právní předpisy pak mohou tímž protiprávním jednáním ovlivnit i tisíce, či dokonce miliony osob. I proto dochází v této oblasti k dynamickému vývoji legislativy.²

Ve většině států Evropy ovšem neexistuje systém kolektivních žalob, který by pokryl veškeré typy žalobních nároků – tzv. horizontální (obecný) režim. Vedle režimu horizontálního existují režimy sektorové, které umožňují uplatnění kolektivních žalobních nároků pouze ve vybraných právních odvětvích – nejčastěji např. v právu spotřebitelském.³ A právě tímto směrem se rozhodla vykročit i EU.

Kolektivní uplatňování práva bylo do nedávna deficitem právních úprav většiny evropských států. Tento přístup se EU snažila postupně měnit. V roce 2009 přijala Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů⁴ (dále jen "Směrnice o žalobách na zdržení se jednání"). Tato směrnice však upravovala pouze žaloby na zdržení se jednání, tedy neukládala členským státům EU povinnost upravit kolektivní žaloby s možností kolektivní náhrady škody.⁵ Komise dále vydala několik právně nezávazných dokumentů a doporučení, které měly podnítit zájem členských států EU o

¹ European Parliament resolution of 2 February 2012 on ‘Towards a Coherent European Approach to Collective Redress’ (2011/2089(INI)) [2012] OJ C 239 E/32, Art. 1.1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012IP0021&from=EN>.

² Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES [2018] COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD), str. 1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:adba9e47-3e34-11e8-b5fe-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF.

³ Hromadné žaloby EU – stanovisko CCBE a řešerše. In: *Česká Advokátní Komora* [online]. Příloha k Zázpisu z 10. schůze představenstva, která se konala ve dnech 11. a 12. června 2018 v zasedací místnosti ČAK, Národní 16, Praha 1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/priloha_3_2018_06_11.pdf.

⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů [2009] OJ L 110/30 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0022&from=CS>.

⁵ Směrnice o žalobách na zdržení se jednání, čl. 2.

vytvoření právního rámce umožňujícího efektivní kolektivní právní ochranu.⁶ Přesto zůstaly zhruba dvě třetiny členských států bez odezvy.⁷

To by měla alespoň částečně změnit přijatá Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2020/1828 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES⁸ (dále jen "Směrnice o zástupných žalobách") z roku 2020. Tato směrnice je aplikovatelná pouze na kolektivní žaloby⁹ podané ve věci porušení předpisů EU¹⁰ na ochranu spotřebitelů. Unifikace kolektivních žalob se tedy dočkal pouze určitý sektor práva.

Jsou to nicméně právě spotřebitelé, kteří jsou z hlediska nezákonných praktik v současném, čím dál více globalizovaném a digitálním světě, ohroženou skupinou obyvatel členských států EU. Neexistence efektivních prostředků k vymáhání práva EU na ochranu spotřebitele může mít navíc rovněž vliv na spravedlivou hospodářskou soutěž mezi obchodníky porušujícími předpisy a obchodníky tyto předpisy dodržujícími.¹¹ Efektivně fungující nástroj kolektivního odškodnění v oblasti spotřebitelského práva má tedy zásadní význam.

Cílem této diplomové práce je proto prověření nastavení právních systémů vybraných členských států EU v oblasti kolektivní ochrany práv spotřebitelů. Výsledkem by mělo být zhodnocení, která právní úprava kolektivních žalob na náhradu škody je pro spotřebitele nejprůzračnější a poskytuje tak spotřebitelům největší míru právní ochrany. Při hodnocení bude bráno v úvahu, že právní úprava kolektivních žalob v České republice je ke dni vypracování této diplomové práce ve stavu návrhu paragrafového znění zákona¹², která oproti ostatním

⁶ Mezi nejvýznamnější soft-law prameny patří Sdělení z roku 2013 „*Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu*“, kde Komise mimo jiné definovala pojem "kolektivní právní ochrana" jako procesní prostředek umožňující spojení vícero podobných právních nároků v jedinou soudní žalobu. Dále lze v této souvislosti zmínit Doporučení Komise z roku 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, ve kterém Komise členským státům přímo navrhuje přijetí kolektivního systému právní ochrany.

⁷ NAGY, C. I. *Collective Actions in Europe: A Comparative, Economic and Transsystemic Analysis* [online]. Springer Cham, 19. srpna 2019 [cit. 2023-03-13]. ISBN 978-3-030-24222-0. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-24222-0>.

⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES [2020] OJ L 409/1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1828&from=cs>.

⁹ Směrnice o zástupných žalobách používá pojem "zástupné žaloby", což je poddruh kolektivní žaloby, kde kvalifikovaná osoba jako reprezentant skupiny zastupuje v hromadném řízení zájmy všech dotčených spotřebitelů. (Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „*Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu*“ [2013] COM(2013) 401 final, str. 11 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0401&from=CS>.)

¹⁰ Taxativní výčet předpisů v Příloze I Směrnice o zástupných žalobách. (Směrnice o zástupných žalobách, čl. 2.)

¹¹ Směrnice o zástupných žalobách, preambule, odst. 1 a 2.

¹² Návrh zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.

porovnávaným vnitrostátním právním systémům již vychází z právní úpravy obsažené ve Směrnici o zástupných žalobách. Z provedeného zkoumání tedy především vyplyne, zda je v České republice navrhovaná právní úprava kolektivních žalob, co se týče vstřícnosti vůči spotřebiteli, alespoň na úrovni vybraných právních úprav členských států EU přijatých dávno před přijetím Směrnice o zástupných žalobách.

Současně bude zkoumáno, zda nová Směrnice o zástupných žalobách vůbec poskytuje členským státům EU právní rámec umožňující nastavení vnitrostátní právní úpravy kolektivních žalob právě co nejvstřícněji vůči spotřebitelům.

Tato diplomová práce si naopak neklade za cíl prověřit institut kolektivních žalob ve vybraných členských státech EU z pohledu praktického fungování. Zkoumání příznivosti právní úpravy kolektivních žalob vůči spotřebitelům se tak bude pohybovat pouze v oblasti teoretické, a to v zájmu zachování přiměřeného rozsahu této diplomové práce.

Prověření vstřícnosti jednotlivých právních úprav vybraných členských států EU vůči spotřebitelům bude probíhat v několika krocích. V prvním kroku budou zanalyzovány především doporučení spotřebitelských organizací v této oblasti, jelikož pro spotřebitelské organizace by měl být zájem na ochraně spotřebitelů na prvním místě. Podpůrně budou však analyzovány i názory jiných odborníků. V dalším kroku bude z těchto doporučení a článků vybráno a popsáno několik aspektů, které se budou pro jejich autory jevit jako zásadní pro hodnocení právní úpravy kolektivních žalob. Hned několik aspektů se bude například týkat financování kolektivních žalob. Dále lze zmínit velmi významný aspekt spočívající ve způsobu připojení poškozených spotřebitelů ke kolektivní žalobě. Navazující krok bude spočívat v popisu právní úpravy vybraných aspektů ve Směrnici o zástupných žalobách a vybraných členských státech EU. Součástí popisu právní úpravy vybraných aspektů kolektivních žalob bude zároveň hodnocení míry souladu konkrétní právní úpravy s doporučeními spotřebitelských organizací, respektive jiných odborníků. V posledním kroku budou tyto právní úpravy porovnány mezi sebou.

Výběru konkrétních právních úprav kolektivních žalob předcházela předběžná analýza většího množství vnitrostátních právních úprav kolektivních žalob členských států EU. Nakonec byly vybrány právní úpravy kolektivních žalob (s možností náhrady škody) Portugalska, Polska a České republiky.

Portugalská právní úprava kolektivních žalob byla vybrána zejména proto, že by dle získaných indicií mohla z pohledu spotřebitelů sloužit jako příklad příznivé právní úpravy kolektivních žalob. Zpráva advokátní kanceláře CMS zabývající se kolektivními žalobami uvádí, že Portugalsko je vedle Nizozemska a Velké Británie z hlediska využívání kolektivních žalob v poslední době jednou z nejaktivnějších evropských zemí (zdaleka nejaktivnější je v tomto ohledu

stále Velká Británie, která již však stojí mimo EU a není tudíž účelné porovnávat její úpravu se Směrnicí o zástupných žalobách).¹³

Polská právní úprava kolektivních žalob bude naopak sloužit jako protiváha, jelikož prvotní provedená analýza naznačila, že jde pro spotřebitele o méně příznivou právní úpravu kolektivních žalob. Tím vznikne mezi zkoumanými právními úpravami kolektivních žalob zajímavý kontrast.

Portugalsko i Polsko navíc přijalo právní úpravu kolektivních žalob dávno před přijetím Směrnice o zástupných žalobách, přičemž právní úpravu obsaženou ve Směrnici o zástupných žalobách do svých právních systémů dosud neimplementovali.¹⁴ Bude tedy zajímavé zkoumat, jak se s právní úpravou kolektivních žalob vypořádali bez vlivu Směrnice o zástupných žalobách. Lze očekávat, že právní úprava bude o to pestřejší.

Právní úprava kolektivních žalob České republiky byla vybrána ze zjevných důvodů, jelikož je mi právní systém České republiky nejbližší.

V České republice nebylo kolektivní řízení pro spotřebitele s možností náhrady škody doposud umožněno.¹⁵ To by se však mělo díky Směrnici o zástupných žalobách brzy změnit. V prosinci roku 2022 byl totiž zveřejněn nový návrh zákona o hromadném řízení¹⁶, který Směrnici o zástupných žalobách transponuje.¹⁷ Budeme tedy moci pozorovat, zda se v české právní úpravě kolektivních žalob objeví některé prvky silnější právní ochrany spotřebitele navíc oproti základní úpravě ve Směrnici o zástupných žalobách.

Práce je rozdělena do 9 kapitol. Po Úvodu následuje kapitola 2, jež má na začátek za cíl uvést některé základní pojmy v oblasti kolektivních žalob, se kterými bude v následujících kapitolách pracováno. Kapitola 3 přibližuje metodologii výzkumu právní úpravy kolektivních žalob ve vybraných členských státech EU. Kapitoly 4-8 představují těžiště této práce. Kapitola 4 zkoumá právní úpravu vybraných aspektů kolektivních žalob na úrovni samotné EU. Kapitoly 5-7 rozebírají konkrétní právní úpravu vybraných aspektů kolektivních žalob vybraných členských států EU. Kapitoly 4-7 obsahují dále krátké shrnutí a zhodnocení právního stavu institutu

¹³ OKÁNYI, Z. - HENDERSON, K. – GARDNER, L. – CHANDRASHEKAR, G. *European Class Action Report 2022* [online]. CMS law tax future, 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://cms.law/en/media/international/files/publications/publications/european-class-action-report-2022?v=2>.

¹⁴ Document 32020L1828. In: *EUR-Lex Access to European Union Law* [online] [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/NIM/?uri=CELEX:32020L1828>.

¹⁵ Dne 8. února 2023 rozhodl Okresní soud v Mladé Boleslavi o odmítnutí žaloby vykazující prvky kolektivní žaloby s tím, že ji české zákony neznají. (Soud odmítl žalobu českých majitelů aut v aféře dieselpgate. In: *Novinky.cz* [online]. 8. února 2023 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-cesti-majitele-vozu-vw-odskodneni-nedostanou-soud-zalobu-odmitl-40422414>.)

¹⁶ Návrh zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.

¹⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022, str. 44 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.

kolektivních žalob v soukromoprávním vymáhání práva z hlediska vstřícnosti právní úpravy vůči spotřebitelům. Ucelené shrnutí a hodnocení dílčích závěrů je obsaženo v kapitole 8. Zbývá pak poslední kapitola 9 obsahující Závěr, který poskytuje odpověď na výzkumnou otázku položenou v Úvodu této práce.

V práci je použita především výzkumná metoda analytická, přičemž analyzovány budou doporučení spotřebitelských organizací a jiných odborníků ohledně vhodnosti právní úpravy kolektivních žalob pro spotřebitele, dokumenty EU včetně soft-law, týkající se kolektivních žalob a zejména Směrnice o zástupných žalobách. Dále budou analyzovány právní předpisy upravující kolektivní žaloby umožňující náhradu škody v jednotlivých vybraných členských státech EU. A to právě z pohledu jejich vstřícnosti vůči spotřebiteli. V rámci kapitol 5-7 jsou pak na základě analýzy metodou syntézy formulovány závěry. V kapitole 8 převažuje metoda komparační, kdy jsou jednotlivé právní úpravy daných zemí podrobeny jednak srovnávání vůči sobě navzájem a dále také vůči právní úpravě EU. Z takto provedené komparace by mělo vyplynout, která z vybraných právních úprav je pro spotřebitele a jeho práva příznivější. V Závěru práce je pak za účelem krátkého shrnutí výsledků opět využita především metoda syntézy.

2. Terminologie

Cílem této kapitoly je na začátek uvést některé základní pojmy v oblasti kolektivních žalob. Znalost terminologie se jeví jako nezbytná pro pochopení celého následujícího výkladu problematiky kolektivních žalob. Předmětem bude vymezení jak samotného pojmu kolektivních žalob, tak i jejich některých aspektů, jež jsou v této práci zkoumány.

2.1. Kolektivní žaloby

Poměrně ucelená terminologie v oblasti kolektivní právní ochrany se objevuje již v Zelené knize o kolektivním odškodnění spotřebitelů z roku 2008¹⁸ (dále jen "Zelená kniha 2008").¹⁹ Nicméně mnohem jasnější definice podává Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „*Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu*“ z roku 2013²⁰ (dále jen "Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu") a Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie z roku 2013²¹ (dále jen "Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany").

Zastřešující pojem "*kolektivní právní ochrana*" definuje Komise ve výše zmíněném Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu jako "*procesní prostředek, který umožňuje, aby se z důvodu hospodárnosti řízení nebo účinného výkonu práv vícero podobných právních nároků spojilo v jedinou soudní žalobu.*"^{22, 23} Tato soudní žaloba se pak nazývá žaloba kolektivní (anglicky *collective action*).²⁴ Ve stejném smyslu je pojem kolektivní žaloba užíván i v této práci.

¹⁸ Zelená kniha o kolektivním odškodnění spotřebitelů ze dne 27. listopadu 2008 [2008] KOM(2008) 794 v konečném znění [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0794&from=CS>.

¹⁹ Zelená kniha 2008 rozlišuje žalobu skupinovou, zástupnou a precedentní případ.

²⁰ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „*Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu*“ [2013] COM(2013) 401 final [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0401&from=CS>.

²¹ Doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie [2013] OJ L 201/60 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=CS>.

²² Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 4.

²³ Pojem se ve stejném smyslu opakuje v Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany.

²⁴ Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 4.

V tomtéž Sdělení rozlišuje Komise v rámci kolektivních žalob dále skupinové žaloby (anglicky *group action*) a reprezentativní žaloby (anglicky *representative action*).^{25, 26}

Rozdíl mezi těmito dvěma podtypy kolektivních žalob spočívá v aktivní legitimaci k podání kolektivní žaloby. V případě skupinových žalob jsou oprávněni žalobu společně podat ti, kdo tvrdí, že jim vznikla škoda.^{27, 28} V případě reprezentativních žalob pak podává žalobu na náhradu škody jménem definované skupiny fyzických nebo právnických osob tvrdících, že jim byla způsobena újma, zastupující subjekt.^{29, 30}

Oficiální český překlad anglického pojmu "*representative action*" se v čase mění a ve Směrnici o zástupných žalobách je používán překlad "*zástupné žaloby*" namísto původního překladu "*reprezentativní žaloby*." Terminologie v anglickém jazyce však zůstává stále stejná.³¹ Z důvodu lepší přehlednosti bude v této práci používán pojem "*reprezentativní žaloba*" v obecném smyslu, jak je vyloženo výše a pojem "*zástupná žaloba*" bude používán pouze ve spojení se Směrnicí o zástupných žalobách.³²

V návaznosti na kolektivní žaloby bude v této práci užíván termín "*kolektivní řízení*", jež označuje jediné řízení o vícero podobných právních nárocích, tedy řízení o kolektivní žalobě a je opakem řízení individuálního.

2.2. Horizontální a sektorový režim

Horizontální režim (někdy nazývaný také jako obecný) kolektivního řízení poskytuje ochranu veškerým typům žalobních nároků, oproti tomu přístup sektorový (někdy nazývaný

²⁵ Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 11.

²⁶ Stejnou definici nalezneme také v Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, odst. 17 a 18.

²⁷ Poznámka autora: Aktivní legitimace tedy bude vyplývat spíše z hmotného práva.

²⁸ Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 11 a Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, odst. 17 a 18.

²⁹ Poznámka autora: Aktivní legitimace bude tedy spíše procesního charakteru.

³⁰ Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 11 a Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, odst. 17 a 18.

³¹ Commission Recommendation of 11 June 2013 on common principles for injunctive and compensatory collective redress mechanisms in the Member States concerning violations of rights granted under Union Law [2013] OJ L 201/60 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=CS>. Directive (EU) 2020/1828 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on representative actions for the protection of the collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC [2020] OJ L 409/1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1828&from=cs>.

³² Směrnice o zástupných žalobách zástupné žaloby definuje v čl. 3 odst. 5 pro své využití v jednotlivých ustanoveních směrnice. Nicméně tato definice odpovídá obecné charakteristice reprezentativních žalob. (Směrnice o zástupných žalobách, čl. 3 čl. 5 a Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 11.)

jako vertikální) umožňuje v režimu kolektivního řízení uplatnit žalobní nárok pouze ve vybraných právních odvětvích.³³

Dle Zprávy Komise Evropskému Parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o provádění doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie³⁴ (dále jen "Zpráva Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany") se v drtivé většině případů v dané době jednalo právě o odvětví práva spotřebitelského. Dále se jednalo také například o odvětví hospodářské soutěže, finančních služeb, pracovních podmínek, životního prostředí nebo boje proti diskriminaci.³⁵

Za účelem lepší orientace budou v této diplomové práci používány pouze pojmy "horizontální režim" a "sektorový režim."

2.3. Opt-in a opt-out

Kolektivní řízení může fungovat na dvou základních principech – opt-in nebo opt-out. Srozumitelné vysvětlení těchto dvou pojmů podává Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, dle kterého jde v podstatě o *"dva základní přístupy k tomu, jak vytvářet zastupovanou skupinu."*³⁶

V případě přístupu opt-in se skupina fyzických či právnických osob na žalující straně formuje tak, že si tyto osoby aktivně zvolí, že budou součástí zastupované skupiny.³⁷

Pokud jde o přístup opt-out, pak skupinu na žalující straně formují všichni ti, kteří *"patří k definované skupině a kteří tvrdí, že byli poškozeni stejným nebo podobným protiprávním jednáním, pokud si aktivně nezvolí, že nechtějí být součástí dané skupiny."*³⁸

S tím souvisí i následná právní závaznost rozsudku vydaného v kolektivním řízení. Pokud je rozsudek vydaný v rámci řízení postaveném na modelu opt-in, je rozsudek právně závazný

³³ Hromadné žaloby EU – stanovisko CCBE a řešerše. In: *Česká Advokátní Komora* [online]. Příloha k Zápisu z 10. schůze představenstva, která se konala ve dnech 11. a 12. června 2018 v zasedací místnosti ČAK, Národní 16, Praha 1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/priloha_3_2018_06_11.pdf.

³⁴ Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o provádění doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie (2013/396/EU) [2013] COM(2018) 40 final [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0040&from=cs>.

³⁵ Zpráva Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, str. 4.

³⁶ Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 11.

³⁷ Tamtéž, str. 11.

³⁸ Tamtéž, str. 12.

pro všechny, kdo se rozhodli být součástí skupiny. Ostatní potenciálně poškození stejným nebo podobným protiprávním jednáním mohou nárok uplatnit individuálně.

Oproti tomu rozsudek vydaný v rámci řízení postaveném na modelu opt-out je závazný pro všechny členy náležející k vymezené skupině, kromě těch, kteří výslovně uvedli, že nechtějí být její součástí.³⁹

Dle odborného článku advokátní kanceláře Bird&Bird se stále většina členských států EU ve svých právních úpravách kolektivních žalob přiklání k modelu opt-in. Nejčastější důvody vedoucí členské státy EU k upřednostňování právě systému opt-in se snažil ve své publikaci *Collective Actions in Europe* shrnout C. I. Nagy. Hned na prvním místě (jako nejčastější důvod proti volbě systému opt-out) uvádí, že členské státy EU mají obavu z protiústavnosti systému opt-out, jelikož členové skupiny jsou do řízení zahrnuti automaticky, aniž by k zastupování své osoby v kolektivním řízení udělili výslovný souhlas.^{40, 41}

Země EU, které alespoň v některých případech připouštějí využití modelu opt-out, jsou například Nizozemsko, Belgie nebo Dánsko.⁴²

Ve shora zmíněných předpisech užívá Komise pouze pojmy "opt-in" a "opt-out."^{43, 44} Nicméně ve Směrnici o zástupných žalobách se objevují i výrazy "přihlašovací" (opt-in) a "odhlašovací" (opt-out) mechanismus.⁴⁵ Ač jsou výrazy významově totožné a tedy zaměnitelné, pro lepší orientaci budou v této práci užívány pouze pojmy "opt-in" a "opt-out."

2.4. Spotřebitel

Pojem Spotřebitel je v této práci používán ve smyslu jeho definice obsažené ve Směrnici o zástupných žalobách v článku 3. Spotřebitelem se tedy rozumí jakákoliv fyzická osoba, která jedná za účelem, jež nelze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání.

³⁹ Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 12.

⁴⁰ Nicméně důvodů pro upřednostnění systému opt-in uvádí více. Jsou jimi např. (i) strach, že skrze systém opt-out bude vytvořeno vysoce litigační prostředí podobné tomu v USA, které bude vést až ke zneužívání kolektivních žalob za účelem vydírání žalovaných osob; (ii) potíže s identifikací jednotlivých členů skupiny zahrnutých do kolektivního řízení skrze systém opt-out automaticky; a (iii) to, že je systém opt-out cizím prvkem, který nemá v kontinentálním právu žádnou tradici. (NAGY, op. cit., pozn. 7, str. 23-38.)

⁴¹ NAGY, op. cit., pozn. 7, str. 23-24.

⁴² HURST, B. - LANZKRON, L. - ARNOLD, H. *Collective Redress in Europe – The Current State of Play* [online]. Bird&Bird, leden 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.twobirds.com/en/insights/2022/uk/collective-redress-in-europe-the-current-state-of-play>.

⁴³ Sdělení Komise pro horizontální kolektivní právní ochranu, str. 12; Zpráva Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, str. 1; Zpráva Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, str. 15; Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, čl. 1.

⁴⁴ Mimo zmíněné předpisy platí to samé také pro Zelenou knihu. (Zelená kniha 2008, str. 13 a 14.)

⁴⁵ Směrnice o zástupných žalobách, preambule, odst. 34.

2.5. Spotřebitelská organizace

Dalším hojně využívaným a zásadním pojmem pro tuto práci je pojem spotřebitelská organizace. Spotřebitelskou organizací je v této práci myšlena jakákoliv právnická osoba, jejímž účelem zřízení není dosahování zisku, a *"jejíž aktivity jsou zaměřeny převážně na ochranu zájmů spotřebitelů, a která působí nezávisle na jiných ne spotřebitelských vlivech, mezi které patří průmyslové, obchodní, politické a odborové zájmy."*⁴⁶

⁴⁶ HORILOVÁ, V. *Analýza situace nevládních organizací v oblasti ochrany spotřebitele* [online]. České Budějovice: Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, 2009 [cit. 2023-03-14]. Diplomová práce, vedoucí práce Kamil Pícha. Dostupné z: https://theses.cz/id/jbqmfz/downloadPraceContent_adipIdno_8965.

3. Klíčové aspekty právní úpravy kolektivních žalob z pohledu spotřebitele

Za účelem srovnání vybraných právních systémů kolektivních žalob je nutné zvolit vhodnou srovnávací metodu, která bude schopná dostatečně věrně posoudit vstřícnost vybrané právní úpravy vůči spotřebiteli. Jako nejvhodnější metoda nalezení těch aspektů právních úprav, které jsou pro spotřebitele nejpodstatnější, se, jak již bylo ostatně popsáno v úvodu této práce, jeví analýza zpráv a doporučení spotřebitelských organizací a jiných odborníků v oblasti této problematiky. Cílem následujícího textu tedy bude vybrat a popsat vhodná hodnotící kritéria, dle kterých budou vybrané právní systémy kolektivních žalob ve výsledku posuzovány.

3.1. Aspekt 1 – možnost nárokovat náhradu škody

Evropská spotřebitelská organizace⁴⁷ (dále jen "BEUC") vydala v roce 2018 zprávu hodnotící právní úpravu kolektivních žalob obsaženou ve Směrnici o žalobách na zdržení se jednání (dále jen "Zpráva BEUC").⁴⁸ Zpráva BEUC pojednává o několika aspektech právní úpravy kolektivních žalob a hodnotí jejich přínos pro spotřebitele. Zároveň se snaží popsat, jak by právní úprava měla vypadat, aby dostatečně efektivně chránila práva spotřebitelů.

Hned na úvod Zpráva BEUC uvádí, že pro spotřebitele je zásadní, aby jim bylo umožněno získat v rámci kolektivního řízení odškodnění za porušení jejich práv. Rozhodnutí, které pouze ukládá, aby se škůdce zdržel svého protiprávního jednání, je pro spotřebitele nedostatečné. Přínosem možnosti náhrady škody v rámci kolektivního řízení je dle BEUC pokles neodškodněných spotřebitelů.⁴⁹ Dalším důležitým přínosem je zvýšení efektu odrazování od porušování práva na ochranu spotřebitelů.⁵⁰

⁴⁷ Originální název v angličtině zní "*The European Consumer Organization*." Sama organizace používá zkratku "*BEUC*." BEUC sdružuje 46 nezávislých spotřebitelských organizací napříč EU. Cílem BEUC je ochrana zájmů spotřebitelů EU a zajistit, aby EU přijímala taková politická rozhodnutí, která zlepšují životy spotřebitelů EU. (Who are we. In: *BEUC The European Consumer Organisation* [online] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.beuc.eu/about-beuc/who-we-are>.)

⁴⁸ A NEW DEAL FOR CONSUMERS – REVISION OF THE INJUNCTIONS DIRECTIVE. BEUC additional comments to the Inception impact assessment. In: *BEUC The European Consumer Organisation* [online]. Leden 2018 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2018-004_a_new_deal_for_consumers.pdf.

⁴⁹ Poznámka autora: Počet neodškodněných spotřebitelů by pravděpodobně klesl díky tomu, že do kolektivního řízení se zapojí více poškozených spotřebitelů, než kolik by jich podalo individuální žalobu na náhradu škody za porušení jejich spotřebitelských práv.

⁵⁰ Zpráva BEUC, str. 2 a 3.

Evropská organizace BETTER FINANCE⁵¹ (dále jen "BETTER FINANCE") vydala v roce 2021 zprávu "*Kolektivní odškodnění*"⁵² (dále jen "Zpráva BETTER FINANCE"), ve které hodnotí některé aspekty právní úpravy kolektivních žalob obsažené v návrhu Směrnice o zástupných žalobách z pohledu obyvatel EU.

Shodně s BEUC i BETTER FINANCE zdůrazňuje, že možnost získání odškodnění v rámci kolektivního řízení je pro spotřebitele naprosto zásadní.⁵³

Na podporu tvrzení výše uvedených organizací BEUC a BETTER FINANCE byl zaslán dotazník spotřebitelské organizaci dTest.⁵⁴ Tento dotazník je přiložen k práci jako Příloha 1 (dále jen "Dotazník"). Z odpovědí dTest uvedených v Dotazníku vyplývá, že dTest souhlasí s tvrzením BEUC ohledně možnosti získání odškodnění v kolektivním řízení. Konkrétně říká, že umožnění kolektivního odškodnění by mělo pro spotřebitele pozitivní dopad.⁵⁵

Na základě výše uvedeného proto bude zkoumáno, zda vybrané právní systémy kolektivních žalob tuto možnost spotřebitelům poskytují. Otázka číslo 1 bude znít následovně:

1) Umožňuje právní úprava kolektivních žalob získání kolektivního odškodnění (příp. jiné formy nápravy)?

3.2. Aspekt 2 – "closed list" vs "open list" přístup

Prvek právní úpravy kolektivních žalob, který dle BEUC i BETTER FINANCE může pro spotřebitele působit problematicky je tzv. "*closed list*" přístup.⁵⁶ V případě tzv. "*closed list*" přístupu podává právní úprava kolektivního řízení konkrétní výčet právních předpisů chránících spotřebitele, které když škůdce poruší, tak je možné proti němu podat kolektivní žalobu. Takový přístup však vyžaduje konstantní kontrolu a aktualizaci seznamu právních předpisů, pro jejichž porušení lze kolektivní žalobu podat. Vzhledem k tomu, že legislativní procesy jsou tradičně poměrně zdlouhavou záležitostí, může se stát, že zákonodárce nebude reagovat dostatečně rychle.

⁵¹ Organizace BETTER FINANCE je veřejně prospěšnou nevládní organizací hájící zájmy evropských občanů jako uživatelů finančních služeb na evropské úrovni. (About Us. In: *BETTER FINANCE* [online]. 2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://betterfinance.eu/organisation/>.)

⁵² Collective Redress: Representative Actions for the Protection of the Collective Interests of Consumers. In: *BETTER FINANCE* [online]. Červenec 2019 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://betterfinance.eu/wp-content/uploads/Collective-Redress-Booklet-BETTER-FINANCE.pdf>.

⁵³ Zpráva BETTER FINANCE, str. 5.

⁵⁴ Česká spotřebitelská organizace dTest je jedním z plnohodnotných členů BEUC. (Our members. In: *BEUC The European Consumer Organisation* [online] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.beuc.eu/beuc-network/members>.)

⁵⁵ Příloha 1 – Dotazník, otázka č. 1.

⁵⁶ Zpráva BETTER FINANCE, str. 6 a Zpráva BEUC hodnotící Směrnici 2009, str. 4-6.

Spotřebitelé se potom nebudou moci bránit proti porušení svých práv vyplývajících z právního předpisu nezařazeného na seznam podáním kolektivní žaloby.⁵⁷

Pro spotřebitele bude tedy významně výhodnější naopak tzv. "open list" přístup. Tzv. "open list" přístup totiž neomezuje využití kolektivní ochrany spotřebitele pouze na práva vypočtená v seznamu právních předpisů.⁵⁸ BEUC v případě právní úpravy na úrovni EU navrhuje upravit možnost využití kolektivních žalob obecně pro všechny případy porušení práva EU na ochranu spotřebitelů. V hraničních případech by pak o možnosti využití kolektivní žaloby rozhodoval soud. BEUC má za to, že výhody "open list" přístupu by převážily nad negativním aspektem nižší právní jistoty "open list" přístupu.⁵⁹

dTest dle Dotazníku souhlasí s názorem BEUC a BETTER FINANCE, že právní úprava kolektivních žalob by měla umožňovat využití kolektivního řízení obecně za účelem odškodnění porušení jakýchkoliv práv na ochranu spotřebitelů.⁶⁰

Na základě výše uvedeného bude proto zkoumáno, zda vybrané země zvolily ve svých právních úpravách kolektivních žalob tzv. "open list" přístup. Otázka číslo 2 bude znít následovně:

2) Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?

3.3. Aspekt 3 a 4 – opt-in vs opt-out

Dle výsledků šetření BEUC i BETTER FINANCE závisí pravděpodobnost participace spotřebitelů na kolektivní žalobě na mechanismu zvoleném k jejich připojení se. Kolektivní žaloby fungující na systému opt-out vykazují zpravidla vyšší účast spotřebitelů, než kolektivní žaloby fungující na systému opt-in. Pro spotřebitele je totiž často obtížné zjistit, že nějaké kolektivní řízení, ke kterému se mohou připojit, probíhá. Natož zda musí pro připojení něco dělat, popřípadě jaké konkrétní kroky jsou od nich pro připojení vyžadovány.⁶¹ Všechny uvedené negativní aspekty systému opt-in jsou navíc výrazně zesíleny pro poškozené spotřebitele z jiných členských zemí EU, než ve které probíhá konkrétní kolektivní řízení. Vzhledem k tomu, že spotřebitelé v důsledku své neúčasti na kolektivním řízení přicházejí o benefity z této účasti plynoucí (zejména

⁵⁷ Zpráva BEUC, str. 4-6.

⁵⁸ Zpráva BETTER FINANCE, str. 6 a Zpráva BEUC, str. 4-6.

⁵⁹ Zpráva BEUC, str. 5-6.

⁶⁰ Příloha 1 – Dotazník, otázka č. 3.

⁶¹ Zpráva BETTER FINANCE, str. 7 a OPT-OUT AND OPT-IN IN COLLECTIVE REDRESS: WHY DOES IT MATTER. In: *BEUC The European Consumer Organization* [online]. Červen 2022, str. 1, 2 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2022-086-Opt-out_and_Opt-in_in_collective_redress.pdf.

kompenzace způsobené škody), je pro ně opt-out výhodnějším mechanismem zapojení se do kolektivního řízení.⁶²

Ve prospěch systému opt-out hovoří i jeho další pozitivní aspekty. Například zvyšuje šanci, že žalovaný škůdce se bude chtít se spotřebiteli narovnat. Systém opt-out je totiž schopný definitivně určit okruh poškozených spotřebitelů, se kterými žalovaný smír uzavře. V případě systému opt-in hrozí, že po uzavření smíru bude následovat vlna individuálních žalob. Systém opt-out má zároveň větší potenciál odradit podniky od porušování práv spotřebitelů. Hrozí jim totiž, že budou muset v důsledku svého protiprávního jednání odškodnit mnohonásobně vyšší počet spotřebitelů.^{63, 64}

dTest k tomuto v Dotazníku uvádí, že bez varianty opt-out je kolektivní řízení jen málo použitelné. Dle dTest mají ověřeno, že *"u malých nároků jsou spotřebitelé neteční – tzv. racionální apatie. Velkých nároků je málo. (...) Ostatní věci jsou bagatelní a šmejdi všeho druhu si racionální apatii spotřebitelů započítají do svých business plánů."*⁶⁵ Co se týče zavedení systému opt-out pro osoby s obvyklým pobytem mimo členský stát EU, ve kterém kolektivní řízení probíhá, dTest souhlasí, že by mohlo mít pozitivní dopad na spotřebitele. Nicméně nutně na jeho zavedení netrvají.⁶⁶

Z důvodů výše uvedených bude zkoumáno, zda vybrané právní systémy kolektivních žalob poskytují jednak možnost podat kolektivní žalobu na principu opt-out spotřebitelům s obvyklým pobytem na území daného státu a dále pak možnost podat kolektivní žalobu na principu opt-out i spotřebitelům z jiných členských států EU, než ve kterém probíhá kolektivní řízení. Pokládány budou tedy dvě otázky, které budou zjednodušeně znít následovně:

3) Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?

⁶² Zpráva BETTER FINANCE, str. 7.

⁶³ Například v kolektivním řízení konaném v Belgii na principu opt-out bylo odškodněno všech 44.000 poškozených spotřebitelů. V obdobném případě v Itálii bylo na principu opt-in odškodněno pouze 3.018 spotřebitelů z celkového počtu 700.000 poškozených. (OPT-OUT AND OPT-IN IN COLLECTIVE REDRESS: WHY DOES IT MATTER. In: *BEUC The European Consumer Organization* [online]. Červen 2022, str. 1 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2022-086-Opt-out_and_Opt-in_in_collective_redress.pdf.)

⁶⁴ OPT-OUT AND OPT-IN IN COLLECTIVE REDRESS: WHY DOES IT MATTER. In: *BEUC The European Consumer Organization* [online]. Červen 2022, str. 2 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2022-086-Opt-out_and_Opt-in_in_collective_redress.pdf.

⁶⁵ Příloha 1 – Dotazník, otázka č. 7.

⁶⁶ Tamtéž, otázka č. 8.

4) Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?

3.4. Aspekt 5 – možnost zastoupení spotřebitelskou organizací

Zpráva BEUC uvádí, že je v zájmu spotřebitelů, aby spotřebitelské organizace byly jedním ze subjektů, kterým bude právní úprava kolektivních žalob přiznávat aktivní legitimaci k podání takové žaloby. BEUC se zasazuje o to, aby EU do budoucna výslovně zavázala členské státy EU k mandatornímu zařazení spotřebitelských organizací mezi subjekty oprávněné k podávání kolektivních žalob za spotřebitele.⁶⁷ Kolektivní žaloby by tak dle mého názoru měly mít v zásadě charakter reprezentativních žalob.⁶⁸

dTest dle jeho odpovědí v Dotazníku souhlasí s názorem BEUC, že spotřebitelské organizace by měly být zařazeny mezi subjekty oprávněné podávat kolektivní žaloby.⁶⁹

Z tohoto důvodu bude zkoumáno, zda právní systémy kolektivních žalob vybraných zemí, umožňují spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení poškozených spotřebitelů. Otázka číslo 5 bude znít následovně:

5) Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?

3.5. Aspekt 6, 7 a 8 – financování kolektivních žalob a související aspekty

Vůbec nejzásadnější je dle BEUC pro efektivní fungování institutu kolektivních žalob vytvoření fungujícího finančního prostředí, které spotřebitelským organizacím umožní chránit práva spotřebitelů.⁷⁰ S BEUC se na významnosti fungující podpory financování spotřebitelských organizací pro spotřebitele shoduje i Jana Petrov Křiváčková, akademička specializující se na danou problematiku. Ve svém odborném článku J. Petrov Křiváčková uvádí: "*To, že spotřebitelské organizace z finančních důvodů nevyužívají možnost podat žalobu na ochranu spotřebitelů, představuje zásadní překážku efektivního fungování systému ochrany spotřebitele.*"⁷¹

⁶⁷ Zpráva BEUC, str. 3.

⁶⁸ Tedy kolektivních žalob, jež jménem poškozených spotřebitelů podává zastupující subjekt (např. spotřebitelská organizace) (viz bod 2.1 Kolektivní žaloby).

⁶⁹ Příloha 1 – Dotazník, otázka č. 2.

⁷⁰ Zpráva BEUC, str. 7.

⁷¹ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. *Postavení spotřebitelských organizací v civilním soudním řízení* [online]. Jurisprudence: Časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy. 4/2022, str. 4 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/postaveni-spotrebitelskych-organizaci-v-civilnim-soudnim-rozeni.m-585.html>.

Níže budou popsána tři opatření, jejichž zavedení do právní úpravy kolektivních žalob by dle BEUC a J. Petrov Křiváčkové významně přispělo k vytvoření požadovaného fungujícího finančního prostředí.^{72, 73}

Jedním z vůbec prvně provedených opatření by mělo být osvobození spotřebitelských organizací od soudních poplatků v případě podání kolektivní žaloby na ochranu práv spotřebitelů.^{74, 75} S tímto vyjádřením souhlasí rovněž spotřebitelská organizace dTest.⁷⁶

Dalším vhodným opatřením k dosažení fungujícího finančního prostředí je zohlednění specifického postavení spotřebitelské organizace při ochraně spotřebitelů v rámci moderace náhrady nákladů řízení.⁷⁷ Spotřebitelská organizace by neměla být povinna hradit žalovanému veškeré náklady kolektivního řízení ani při plném neúspěchu kolektivní žaloby. Spotřebitelská organizace totiž v jistém smyslu plní funkci zástupce poškozených spotřebitelů v kolektivním řízení ve veřejném zájmu.⁷⁸ Samozřejmě i přesto by mělo být při moderaci nákladů kolektivního řízení vždy přihlédnuto k dalším okolnostem konkrétního kolektivního řízení. A to za účelem zamezení podávání šikanózních či nedostatečně odůvodněných návrhů ze strany spotřebitelských organizací.⁷⁹

Z Dotazníku vyplývá, že dTest souhlasí s tím, že by spotřebitelské organizace neměly být povinny hradit veškeré náklady žalovaného ani v případě, že je kolektivní žaloba neúspěšná. Souhlas nicméně podmiňuje tím, že nebude dostupná jiná varianta financování nákladů řízení. Kladnou odpověď odůvodňuje tím, že *"spotřebitelské organizace jsou velmi "křehké" z hlediska financování a proto rozhodně nebudou chtít vstupovat do rizika soudního sporu, pokud by neúspěšná žaloba mohla způsobit úpadek organizace. Hromadné řízení je (...) z podstaty drahé už ve fázi přípravy, poté je nutné financovat vedení sporu a nakonec je nutné zajištění proti nákladům neúspěšného řízení."*⁸⁰ Citovaná odpověď dTest dokládá, jak moc důležité je vytvoření kvalitních právních mechanismů na podporu financování spotřebitelských organizací v kolektivním řízení. Jen tak bude dosaženo efektivního fungování systému ochrany spotřebitele.⁸¹

⁷² Zpráva BEUC, str. 7.

⁷³ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., pozn. 71, str. 4.

⁷⁴ Spotřebitelské organizace jsou od placení soudních poplatků ve vybraných věcech osvobozeny např. na Slovensku. (Zpráva BEUC, str. 7.)

⁷⁵ Zpráva BEUC, str. 7 a PETROV KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., pozn. 71, str. 4.

⁷⁶ Příloha 1 – Dotazník, otázka č. 4.

⁷⁷ Zpráva BEUC, str. 7 a PETROV KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., pozn. 71, str. 4.

⁷⁸ Zpráva BEUC, str. 7.

⁷⁹ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., pozn. 71, str. 4.

⁸⁰ Příloha 1 – Dotazník, otázka č. 7.

⁸¹ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., pozn. 71, str. 4.

Posledním zmíněným opatřením vhodným k dosažení fungujícího finančního prostředí je financování kolektivní žaloby třetí stranou (na řízení nijak nezúčastněnou).^{82, 83} Lze souhlasit s J. Petrov Křiváčkovou, že takové financování musí být naprosto transparentní a nemělo by vzbuzovat pochybnosti o možném zneužití systému či střetu zájmů. Nicméně to lze ošetřit vhodnou právní úpravou.⁸⁴ Proto by dle mého názoru, podpořeného tvrzením J. Petrov Křiváčkové, měla být v tomto ohledu za právní úpravu prospěšnou pro spotřebitele považována taková právní úprava, která nejen umožňuje financování kolektivní žaloby třetí stranou, ale která takovému financování nastavuje také vhodné mantinely v podobě zamezení střetu zájmů.

Ohledně právní úpravy podpory financování kolektivních žalob bude kladeno několik otázek, které vyplývají z výše uvedeného. Otázky budou znít následovně:

- 6) Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?**
- 7) Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?**
- 8) Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?**

Kompletní seznam výzkumných otázek je uveden níže v Tabulce 1.

⁸² S přínosy možnosti financování kolektivních sporů třetí stranou souhlasí i spotřebitelská organizace dTest. (Příloha 1 – Dotazník, otázka č. 6.)

⁸³ Zpráva BEUC, str. 7.

⁸⁴ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, op. cit., pozn. 71, str. 4.

Tabulka 1:

Otázka č.	Otázka
1	Umožňuje právní úprava kolektivních žalob získání kolektivního odškodnění (příp. jiné formy nápravy)?
2	Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?
3	Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?
4	Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?
5	Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?
6	Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?
7	Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?
8	Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?

4. Právní úprava kolektivních žalob na úrovni EU a důvody jejího přijetí

Tato kapitola se nejprve pokouší zachytit myšlenkový vývoj EU stojící za jejím rozhodnutím přijmout závaznou právní úpravu v oblasti kolektivních žalob, tedy Směrnicí o zástupných žalobách. Další část kapitoly je pak věnována již samotnému zkoumání právní úpravy kolektivních žalob obsažené ve Směrnicí o zástupných žalobách a jejímu následnému hodnocení.

4.1. Důvody přijetí Směrnice o zástupných žalobách

EU započala konzultace spojené s institutem kolektivních žalob na náhradu škody nejprve v kontextu ochrany hospodářské soutěže. V Zelené knize o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES z roku 2005⁸⁵ (dále jen "Zelená kniha 2005") Komise klade otázku určenou k veřejné konzultaci, zda by pro spotřebitele (příp. i odběratele) neměla existovat zvláštní řízení pro podávání skupinových žalob na náhradu škody způsobené porušením antimonopolního práva. K položení tohoto dotazu k veřejné konzultaci vedly Komisi pochybnosti o ochotě spotřebitelů a odběratelů, jimž byla způsobena pouze malá škoda, podávat individuální žaloby. Takový scénář dokonce označila za "*velmi nepravděpodobný, ne-li nemožný*." Smyslem zavedení institutu skupinových žalob na náhradu škody způsobené porušením antimonopolního práva by tak dle Zelené knihy 2005 byla jeho potenciální schopnost zvýšení ochrany zájmů spotřebitelů a odběratelů.⁸⁶

Studie o podmínkách nároků na náhradu škody v případě porušení pravidel hospodářské soutěže ES⁸⁷ (dále jen "Studie o nárocích na náhradu škody")⁸⁸ uvádí, že řada členských států EU si od institutu kolektivních žalob na náhradu škody způsobené porušením

⁸⁵ Zelená kniha Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES ze dne 19. prosince 2005 [2005] KOM(2005) 672 v konečném znění [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0672&from=cs>.

⁸⁶ Tamtéž, str. 9.

⁸⁷ WAELBROECK, D. – SLATER, D. - EVEN-SHOSHAN, G. *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules* [online]. Ashurst: European Communities, srpen 2004. ISBN: 92-894-8184-6 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/38de282a-fdda-4f30-91be-2a2ef2019a59>.

⁸⁸ Studie o nárocích na náhradu škody byla vypracována na základě odpovědí jednotlivých členských států EU na otázky připravené Komisí. Účelem Studie o nárocích na náhradu škody bylo identifikovat možné překážky soukromoprávního vymáhání práva na ochranu hospodářské soutěže a jak by mohlo být usnadněno podávání žalob na náhradu škody v této oblasti, a to na základě komparace jednotlivých právních systémů členských zemí EU. (Studie o nárocích na náhradu škody, str. 1.)

antimonopolního práva slibují zvýšenou efektivitu vymáhání článků 101 a 102 SFEU (bývalé články 81 a 82 Smlouvy o ES) chránících hospodářskou soutěž.^{89, 90}

Důvodem úvah nad právní úpravou kolektivních žalob na náhradu škody způsobené porušením antimonopolního práva tak byl především příslib zvýšení efektivity vymáhání antimonopolního práva a na to navazující zvýšení ochrany zájmů spotřebitelů.

V oblasti spotřebitelského práva na tuto myšlenku Komise navazuje a dále ji rozvádí v Zelené knize 2008 (k Zelené knize 2008 viz kapitolu 2.2 této práce). V souvislosti s absencí mechanismu kolektivního odškodnění spotřebitelů Komise znovu upozorňuje na riziko snížené efektivity vymáhání práv na ochranu spotřebitelů. Jako důvod Zelená kniha 2008 uvádí překážky, na něž spotřebitelé při individuálním vymáhání odškodnění narážejí. Překážky se týkají přístupnosti, efektivity a finanční dostupnosti individuálního soudního řízení. Riziko, že se spotřebitelé nebudou snažit získat odškodnění skrze samostatnou žalobu, se s těmito překážkami zvyšuje.⁹¹

Oproti Zelené knize 2005 navíc v Zelené knize 2008 zdůrazňuje Komise riziko narušení fungování jednotlivých trhů EU, pokud by došlo k porušení práv velkého počtu spotřebitelů.⁹² Existence účinného prostředku odškodnění je pak významným prostředkem vedoucím k jejich opětovné nápravě.⁹³

V roce 2009 pak byla přijata již v úvodu této práce zmíněná Směrnice o žalobách na zdržení se jednání. Tato směrnice však upravovala pouze žaloby na zdržení se jednání, tedy neukládala členským státům EU povinnost upravit ve svých vnitrostátních právních systémech kolektivní žaloby s možností kolektivní náhrady škody.⁹⁴ To také vedlo Komisi v roce 2013 k

⁸⁹ EU však i přesto v roce 2014 při přijímání směrnice 2014/104/EU, jejímž primárním cílem bylo usnadnit a podpořit soukromoprávní vymáhání soutěžního práva, nevyužila příležitosti přijmout alespoň sektorovou úpravu kolektivních žalob v oblasti soutěžního práva. Komise tak při přípravě směrnice vyslyšela obavy kritiků z vytvoření "americké kultury hromadných žalob" a (poměrně překvapivě) výslovně vyloučila úpravu jakéhokoliv mechanismu kolektivního vymáhání. Směrnice v preambuli přímo uvádí následující "*Tato směrnice by neměla vyžadovat, aby členské státy pro účely prosazování článků 101 a 102 Smlouvy o fungování EU zavedly mechanismy kolektivního odškodňování.*" (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případech porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži [2014] OJ L 349/1, odstavec 3 a 13 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0104&from=CS>. ARANZE, J. *The antitrust damages directive: four years on* [online]. Global Competition Review, 26 November 2018 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://globalcompetitionreview.com/article/the-antitrust-damages-directive-four-years>.)

⁹⁰ Studie o nárocích na náhradu škody, str. 118 a 119.

⁹¹ Zelená kniha 2008, str. 3-5.

⁹² Jako příklad z praxe uvádí Komise narušení trhu ve Spojeném království, kde jsou vyšetřovány banky za účtování přehnaně vysokých poplatků, čímž poškodily stovky tisíc spotřebitelů. (Zelená kniha 2008, str. 3.)

⁹³ Zelená kniha 2008, str. 3-5.

⁹⁴ Směrnice o žalobách na zdržení se jednání, čl. 2.

přijetí Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany,⁹⁵ jehož účelem bylo právě umožnit poškozeným osobám získat v kolektivním řízení náhradu škody.⁹⁶ Doporučení se přitom týká všech "*oblastí, kde má význam uplatňování kolektivních nároků na zdržení se jednání či nároku na náhradu škody v souvislosti s porušením práv priznaných právem Unie.*"⁹⁷ Šlo tedy o horizontální právní instrument týkající se nejenom spotřebitelského práva. Důvodem jeho přijetí byla především snaha o naplňování cílů EU. Konkrétně zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele a zachování a rozvoje prostoru svobody, bezpečnosti a práva, mimo jiné, skrze zlepšení přístupu ke spravedlnosti.⁹⁸

Ke snaze o zvýšení ochrany spotřebitele a vnitřního trhu EU se tak postupně přidal motiv zlepšení přístupu ke spravedlnosti.

Následně v roce 2017 zveřejnila Komise Zprávu o kontrole účelnosti,⁹⁹ jež zahrnovala kontrolu šesti různých směrnic EU (včetně Směrnice o žalobách na zdržení se jednání z roku 2009). Z této zprávy vyplynulo hned několik nedostatků stávající právní úpravy ochrany kolektivních práv spotřebitelů. Jako řešení těchto nedostatků byl konečně vypracován Návrh Směrnice o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů z roku 2018.¹⁰⁰ Po jeho uveřejnění následovaly dva roky intenzivních diskusí jak mezi členskými státy a EU, tak i na úrovni samotné EU. Nakonec byla Směrnice o zástupných žalobách přijata dne 25. listopadu 2020.¹⁰¹

Směrnice o zástupných žalobách uvádí jako svůj právní základ článek 114 SFEU,¹⁰² z čehož lze vyčíst, že EU přijala Směrnici o zástupných žalobách za účelem lepšího fungování vnitřního trhu.^{103,104} Zájem na ochraně podoby vnitřního trhu EU, jak jej stanovuje článek 26 odst. 2 SFEU je pak zdůrazněn v preambuli Směrnice o zástupných žalobách.¹⁰⁵ Neexistence účinných prostředků k vymáhání spotřebitelského práva EU, respektive institutu zástupných

⁹⁵ Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, odst. 11.

⁹⁶ Tamtéž, čl. 1.

⁹⁷ Tamtéž, odst. 7.

⁹⁸ Tamtéž, odst. 1.

⁹⁹ Commission Staff Working Document Report of the Fitness Check [2017] SWD(2017) 209 final [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://edz.bib.uni-mannheim.de/edz/pdf/swd/2017/swd-2017-0209-en.pdf>.

¹⁰⁰ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES [2018] COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD) [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:adba9e47-3e34-11e8-b5fe-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF.

¹⁰¹ Směrnice o zástupných žalobách, str. 1.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v souladu s ustanoveními Smluv. (SFEU, čl. 26, odst. 2.)

¹⁰⁴ SFEU, čl. 114.

¹⁰⁵ Směrnice o zástupných žalobách, preambule, odst. 2 a 3.

žalob, totiž může vést k narušení spravedlivé hospodářské soutěže mezi obchodníky, kteří předpisy spotřebitelského práva porušují a těmi, kteří je dodržují. Takové narušení pak může hladké fungování vnitřního trhu EU předpokládané článkem 26 odst. 2 SFEU ohrozit.¹⁰⁶

Zároveň je ve Směrnici o zástupných žalobách znovu zmíněno, že přijetí zástupných žalob přispěje k zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele vyžadované v článku 38 LZP EU.^{107, 108}

Zlepšení přístupu spotřebitelů ke spravedlnosti díky institutu zástupných žalob je zmíněno v preambuli v odstavci 10 Směrnice o zástupných žalobách.

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že důvody úvah nad právní úpravou kolektivních žalob na náhradu škody způsobené porušením práva na ochranu spotřebitele, jsou především ochrana podoby vnitřního trhu EU stanovené v článku 26 odst. 2 SFEU, ochrana spotřebitele vyžadovaná v článku 38 LZP EU a zlepšení přístupu ke spravedlnosti.¹⁰⁹

4.2. Právní úprava kolektivních žalob na úrovni EU

Právně závazným aktem EU, upravujícím kolektivní žaloby, je Směrnice o zástupných žalobách přijatá v roce 2020. Jelikož jde svým charakterem o směrnici, EU stanoví pouze určitý legislativní rámec a výsledek, kterého by mělo být implementací dosaženo.¹¹⁰ Konkrétní vnitrostátní provedení pak ponechává na jednotlivých členských státech EU. Provedení Směrnice o zástupných žalobách do vnitrostátního práva členských států se mělo uskutečnit do 25. prosince 2022.¹¹¹

V následující kapitole bude při zkoumání právní úpravy kolektivních žalob zohledněn charakter zvoleného právního nástroje EU. Jelikož Směrnice o zástupných žalobách mnohdy stanoví pouze určitý rámec, ve kterém by se měly členské státy EU při transpozici pohybovat, nelze na vytyčené otázky odpovědět jednoznačné ano nebo ne. Případné preference vyjádřené v preambuli Směrnice o zástupných žalobách jsou v textu zmíněny, nicméně v hodnocení zohledněny nejsou.

¹⁰⁶ Směrnice o zástupných žalobách, odst. 2, 3 a 6.

¹⁰⁷ Listina základních práv Evropské Unie ze dne 30. března 2010 [2010] OJ C 326/391, čl. 38 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=cs>.

¹⁰⁸ Směrnice o zástupných žalobách, preambule, odst. 3 a 4.

¹⁰⁹ Poznámka autora: Komise sice neodkazuje na konkrétní ustanovení práva EU, když jako důvod pro zavedení mechanismu kolektivního odškodnění uvádí příslib zlepšení přístupu ke spravedlnosti (Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, odst. 1.). Nicméně dle mého názoru může být toto odůvodnění chápáno jako snaha o zlepšení ochrany práva na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 47 LZP EU.

¹¹⁰ Směrnice o zástupných žalobách.

¹¹¹ Tamtéž, čl. 24.

Ohledně právní úpravy obsažené ve Směrnici o zástupných žalobách budou tedy vytvořeny dvě sady odpovědí. Jednak zda Směrnice o zástupných žalobách vůbec poskytuje právní rámec, ve kterém si členské státy mohou zvolit právě takovou právní úpravu, která bude v souladu s doporučeními spotřebitelských organizací, a tedy ve prospěch spotřebitelů. Druhá sada pak bude odpovídat na to, zda Směrnice o zástupných žalobách zavazuje členské státy EU přímo ke konkrétní právní úpravě, jež spotřebitelské organizace označily za prospěšnou pro spotřebitele.

4.2.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?

Směrnice o zástupných žalobách oproti předchozí právní úpravě obsažené ve Směrnici o žalobách na zdržení se jednání¹¹² umožňuje podání zástupné žaloby na vydání opatření ke zjednání nápravy. Konkrétně opatření ke zjednání nápravy upravuje článek 9 Směrnice o zástupných žalobách. Článek 9 odst. 1 uvádí, že: "*Opatřením ke zjednání nápravy se obchodníkovi uloží povinnost poskytnout dotčeným spotřebitelům nápravu, jako je náhrada škody, oprava, výměna, snížení ceny, ukončení smlouvy nebo vrácení zaplacené ceny, je-li to vhodné a přípustné podle práva Unie nebo vnitrostátního práva.*"¹¹³

Institut opatření ke zjednání nápravy by mělo spotřebitelům zajistit nárok na prospěch z nápravy, který opatření stanoví, již samotným rozsudkem v kolektivním řízení. Spotřebitelé tedy nemusejí podávat následnou individuální žalobu.¹¹⁴ Zároveň by členské státy EU měly zajistit, aby oprávněné subjekty mohly podávat zástupné žaloby na vydání opatření, aniž by před tím v samostatném řízení musel správní orgán nebo soud konstatovat porušení relevantních předpisů dle Směrnice o zástupných žalobách.¹¹⁵

Jako důvod zavedení možnosti získání náhrady škody a jiných nápravných opatření v kolektivním řízení, uvádí Směrnice o zástupných žalobách "*odrazování od nezákonných praktik a zmírnění újmy vzniklé spotřebitelům.*"¹¹⁶ Zohledňuje přitom i fakt, že stále existují některé členské státy, které nemají zaveden žádný procesní mechanismus pro kolektivní žaloby na vydání opatření ke zjednání nápravy. V důsledku toho je pak snížena důvěra spotřebitelů a podniků ve vnitřní trh a jejich schopnost na vnitřním trhu působit.¹¹⁷

¹¹² Směrnice o žalobách na zdržení se jednání upravovala pouze kolektivní žaloby na zdržení se jednání, jejichž cílem bylo co možná nejpohotovější zastavení nebo zákaz porušování předpisů. (Směrnice o žalobách na zdržení se jednání čl. 2 odst. 1.)

¹¹³ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 9 odst. 1.

¹¹⁴ Tamtéž, čl. 9 odst. 6.

¹¹⁵ Tamtéž, čl. 9 odst. 8.

¹¹⁶ Tamtéž, preambule, odst. 5.

¹¹⁷ Tamtéž, preambule, odst. 6.

Právní úprava EU tedy přímo ukládá povinnost členským státům EU zavést mechanismus kolektivních žalob umožňující odškodnění spotřebitelů.

4.2.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?

Směrnice o zástupných žalobách upravuje oblast působnosti v článku 2, který volí tzv. "closed list" přístup. Směrnice o zástupných žalobách se tak použije pouze na "zástupné žaloby podané ve věci porušení ustanovení práva Unie uvedených v příloze I ze strany obchodníků, včetně těchto ustanovení provedených ve vnitrostátním právu, která poškozují nebo mohou poškodit kolektivní zájmy spotřebitelů."¹¹⁸

Oblast působnosti Směrnice o zástupných žalobách se dle své Přílohy I vztahuje na oblast obecného spotřebitelského práva i na oblasti, jako jsou např. ochrana osobních údajů, finanční služby, cestování a cestovní ruch, energetika a telekomunikace.¹¹⁹ Sama Směrnice o zástupných žalobách tedy obsahuje jako výchozí přístup tzv. "closed list."

Členským státům EU je však ponechána pravomoc uplatňovat ustanovení Směrnice o zástupných žalobách i v dalších oblastech, které do oblasti její působnosti nespádají. Mají tak možnost zachovat nebo přijmout vnitrostátní právní předpisy, které odpovídají ustanovením Směrnice o zástupných žalobách, ve vztahu ke sporům, které nespádají do oblasti působnosti Přílohy I.¹²⁰ Právní úprava EU tedy umožňuje členským státům EU rozšířit oblast působnosti kolektivních žalob a zvolit si tak tzv. "open list" přístup.

4.2.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?

Způsob participace spotřebitelů s obvyklým pobytem v členském státě EU, ve kterém probíhá kolektivní řízení, na zástupné žalobě, jejímž cílem je vydání opatření ke zjednání nápravy, upravuje ve Směrnici o zástupných žalobách článek 9 odst. 2.¹²¹ Směrnice o zástupných žalobách ponechává volbu mezi principem opt-in a opt-out na jednotlivých členských státech EU. Členské státy EU "stanoví pravidla, jak a v jaké fázi zástupné žaloby na vydání opatření ke zjednání nápravy mohou jednotlivý spotřebitelé (...) vyjádřit svou vůli, zda si přejí být v rámci této zástupné žaloby zastoupeni oprávněným subjektem a zda si přejí být vázáni jejím výsledkem."¹²²

Na výše citovaný článek 9 odst. 2 navazuje článek 9 odst. 5, který počítá s možností zavedení obou mechanismů, tedy jak opt-in tak opt-out. Dané ustanovení uvádí, že v opatření ke

¹¹⁸ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 2 odst. 1.

¹¹⁹ Tamtéž, preambule, odst. 13.

¹²⁰ Tamtéž, preambule, odst. 18.

¹²¹ Tamtéž, čl. 9 odst. 2.

¹²² Tamtéž, čl. 9 odst. 2.

zjednání nápravy se buďto uvedou jednotliví spotřebitelé, kterých se opatření ke zjednání nápravy týká (opt-in), anebo se v něm skupina takových spotřebitelů popíše (opt-out).¹²³

Jako důvod ponechání možnosti volby mezi oběma mechanismy uvádí Směrnice o zástupných žalobách snahu zohlednit právní tradice jednotlivých členských států EU.¹²⁴

Za zmínku také stojí fakt, že pokud jde o zástupnou žalobu na vydání opatření na zdržení se jednání, od jednotlivých spotřebitelů se výslovně nevyžaduje, aby vyjádřili svou vůli být zastupováni daným oprávněným subjektem.¹²⁵

Směrnice o zástupných žalobách tedy členským státům EU v případě zástupných žalob na vydání opatření ke zjednání nápravy neukládá mandatorní zavedení mechanismu opt-out. Nicméně jim alespoň ponechává právní rámec umožňující jeho zavedení.

4.2.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?

Pokud jde o spotřebitele, kteří nemají obvyklý pobyt na území členského státu EU, u jehož soudu nebo správního orgánu byla zástupná žaloba podána, Směrnice o zástupných žalobách pro ně stanoví odlišný režim než pro spotřebitele, jež v takovém členském státě EU obvyklý pobyt mají (pro tyto spotřebitele je právní úprava popsána výše). Dle článku 9 odst. 3 Směrnice o zástupných žalobách musejí jednotlivé členské státy EU zajistit, aby spotřebitelé bez obvyklého pobytu v daném členském státě museli "výslovně vyjádřit svou vůli být v rámci této zástupné žaloby zastoupení, aby byli výsledkem této zástupné žaloby vázáni."¹²⁶

Důvodem zavedení odlišného mechanismu pro spotřebitele bez obvyklého pobytu v daném členském státě EU má být dle Směrnice o zástupných žalobách zajištění řádného výkonu spravedlnosti a předcházení vzájemně si odporujících rozhodnutí.¹²⁷

Nejenže tedy Směrnice o zástupných žalobách neukládá členským státům EU zavedení mechanismu opt-out pro spotřebitele bez obvyklého pobytu v daném členském státě EU v případě zástupných žalob na vydání opatření ke zjednání nápravy, ale Směrnice o zástupných žalobách neponechává ani prostor členským státům EU pro jejich vlastní volbu a mandatorně zavádí mechanismus opt-in.

¹²³ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 9 odst. 5.

¹²⁴ Tamtéž, preambule, odst. 43.

¹²⁵ Tamtéž, čl. 8 odst. 3.

¹²⁶ Tamtéž, čl. 9 odst. 3.

¹²⁷ Tamtéž, preambule, odst. 45.

4.2.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?

Jak již bylo popsáno v kapitole 3 (*Terminologie*), z podstaty pojmu "zástupná žaloba" obsaženém v názvu Směrnice o zástupných žalobách vyplývá, že žalobu nepodávají sami poškození spotřebitelé. Jménem spotřebitelů je podává jiný subjekt, jakožto žalující strana, který je v kolektivním řízení zastupuje. Konkrétně ve Směrnici o zástupných žalobách je za spotřebitele oprávněn podat žalobu tzv. "oprávněný subjekt."¹²⁸ Tímto oprávněným subjektem je pak dle článku 3(4) "*jakákoli organizace nebo veřejnoprávní subjekt zastupující zájmy spotřebitelů, který byl členským státem určen jako oprávněný k podávání zástupných žalob v souladu s touto směrnicí.*"^{129, 130} Mezi oprávněné subjekty tak patří mimo jiné i spotřebitelské organizace.

Sama Směrnice o zástupných žalobách zdůrazňuje ve svém odůvodnění důležitost aktivní role spotřebitelských organizací na kolektivní ochraně práv spotřebitelů. V odstavci 24 dokonce uvádí, že všechny spotřebitelské organizace by měly být považovány za způsobilé pro žádost o status oprávněného subjektu dle vnitrostátního práva členských států EU.

Výběr kritérií k určení subjektu za oprávněný podávat vnitrostátní skupinové žaloby jinak dále ponechává na jednotlivých členských státech EU. Upozorňuje však zároveň v článku 4 odst. 4, že výběr musí být v souladu s cíli Směrnice o zástupných žalobách.¹³¹ V kombinaci s výše uvedeným odstavcem 24 by tak obecné vyloučení spotřebitelských organizací z kategorie oprávněných subjektů při implementaci Směrnice o zástupných žalobách mohlo být v rozporu s článkem 4 čl. 4 Směrnice o zástupných žalobách.

Členské státy EU by tak měly dle Směrnice o zástupných žalobách umožnit spotřebitelským organizacím podávat zástupné žaloby jménem spotřebitelů, pokud naplní veškerá kritéria určená samostatně členskými státy EU.

4.2.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?

Směrnice o zástupných žalobách upravuje v článku 20 "*Pomoc oprávněným subjektům.*" Cílem tohoto ustanovení je především zajistit, aby náklady kolektivního řízení nebránily oprávněným subjektům v účinném výkonu práva domáhat se opatření ke zjednání nápravy nebo

¹²⁸ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 3 odst. 5.

¹²⁹ Z postavení žalující strany pak vyplývají oprávněnému subjektu odpovídající práva a povinnosti. Jednotlivý spotřebitelé v řízení žalující stranou nejsou. (Směrnice o zástupných žalobách, preambule, odst. 36.)

¹³⁰ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 3 odst. 4.

¹³¹ Tamtéž, čl. 4 odst. 4.

opatření na zdržení se jednání.¹³² Článek vypočítává i konkrétní příklady, jakými způsoby lze tohoto cíle dosáhnout. Jedním z příkladných opatření, jak lze oprávněným subjektům, potažmo spotřebitelským organizacím ulevit od nákladů kolektivního řízení je i "omezení platných soudních nebo správních poplatků."¹³³ Volba, zda k takovému omezení bude přistoupeno je však již na jednotlivých členských státech EU. Směrnice o zástupných žalobách zavedení tohoto opatření členským státům EU přímo neukládá.

4.2.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?

Rozdělení nákladů zástupných žalob na vydání opatření ke zjednání nápravy je ve Směrnici o zástupných žalobách upraveno v článku 12. Obecně v něm Směrnice o zástupných žalobách ukládá členským státům EU, aby zajistily, že náklady řízení vzniklé úspěšné straně má povinnost hradit strana, která měla v řízení o zástupné žalobě na vydání opatření ke zjednání nápravy neúspěch.¹³⁴ Avšak tato náhrada nákladů řízení by měla být plně v souladu s podmínkami a výjimkami stanovenými vnitrostátním právem jednotlivých členských států EU platným obecně pro soudní řízení.¹³⁵

Směrnice o zástupných žalobách tedy sice členským státům EU neukládá povinnost moderace nákladů řízení v případě plného neúspěchu kolektivní žaloby z důvodu zvláštního postavení spotřebitelských organizací, nicméně ponechává prostor členským státům EU moderaci nákladů upravit textací článku 12 odst. 1.

4.2.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?

Právní úprava obsažená ve Směrnici o zástupných žalobách umožňuje členským státům EU upravit na vnitrostátní úrovni financování kolektivního řízení třetí stranou.¹³⁶ Pokud se však členské státy EU rozhodnou umožnit financování kolektivního řízení třetí stranou, Směrnice o zástupných žalobách pak také stanoví povinnost členským státům EU zajistit, aby nedocházelo ke střetu zájmů. Ke střetu zájmů může dojít buďto mezi třetí stranou a oprávněným subjektem,

¹³² Směrnice o zástupných žalobách, čl. 20 odst. 1.

¹³³ Tamtéž, čl. 20 odst. 2.

¹³⁴ Dle preambule Směrnice o zástupných žalobách by náhrada nákladů měla zahrnovat například právní zastoupení, doručování nebo překlad písemností. (Směrnice o zástupných žalobách, preambule, odst. 38.)

¹³⁵ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 12 odst. 1.

¹³⁶ Tamtéž, čl. 10 odst. 1.

respektive kolektivním zájmem spotřebitelů nebo mezi třetí stranou a žalovaným,¹³⁷ který je konkurentem poskytovatele financování. Za účelem posouzení existence střetu zájmů budou oprávněné subjekty povinny poskytnout soudu nebo správnímu orgánu přehled zdrojů finančních prostředků, které použily na podporu zástupné žaloby.¹³⁸ Soud nebo správní orgán by pak měl mít pravomoc uložit oprávněnému subjektu odmítnout příslušné financování anebo v něm provést změny. V krajním případě by soud nebo správní orgán mohl i odmítnout procesní způsobilost oprávněného subjektu k dané zástupné žalobě z důvodu výše popsaného střetu zájmů.¹³⁹

Za způsobilé financování třetí stranou by naopak mělo být považováno zejména nepřímé financování zástupné žaloby organizacemi, které jsou financovány pomocí rovnocenných příspěvků svých členů nebo darů.¹⁴⁰

Směrnice o zástupných žalobách tedy umožňuje členským státům EU upravit na vnitrostátní úrovni financování zástupných žalob na vydání opatření ke zjednání nápravy třetí stranou a zároveň s touto právní úpravou spojuje i vhodná opatření k zamezení střetu zájmů. Jeho zavedení však členským státům EU neukládá.

4.2.9. Shrnutí a hodnocení

Členské státy EU si mohou u 7 z 8 zkoumaných aspektů zvolit právě takovou vnitrostátní právní úpravu, která bude v souladu s doporučeními spotřebitelských organizací, a tedy ve prospěch spotřebitelů.

Jediný aspekt, u kterého Směrnice o zástupných žalobách ukládá členským státům EU opačnou právní úpravu, než doporučují spotřebitelské organizace, je způsob participace spotřebitelů na zástupné žalobě podané u soudu nebo správního orgánu jiného členského státu EU, než ve kterém mají spotřebitelé obvyklý pobyt.

Z provedeného zkoumání Směrnice o zástupných žalobách tedy vyplývá, že EU poskytuje členským státům EU flexibilní právní rámec pro kolektivní řízení upravené Směrnicí o zástupných žalobách.

Oproti tomu Směrnice o zástupných žalobách pouze u 2 z 8 zkoumaných aspektů zavazuje členské státy EU ke konkrétní právní úpravě, jež spotřebitelské organizace označily za prospěšnou pro spotřebitele.

¹³⁷ Mezi třetí stranou a žalovaným, který je konkurentem poskytovatele financování nebo třetí stranou a žalovaným, na němž je poskytovatel financování závislý. (Směrnice o zástupných žalobách, čl. 10 odst. 2.)

¹³⁸ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 10 odst. 3.

¹³⁹ Tamtéž, čl. 10 odst. 4.

¹⁴⁰ Tamtéž, preambule, odst. 52.

Konkrétně Směrnice o zástupných žalobách ukládá povinnost členským státům EU zavést mechanismus zástupných žalob umožňující náhradu škody poškozeným spotřebitelům (případně další formy nápravy) již v samotném kolektivním řízení. Dále Směrnice o zástupných žalobách ukládá členským státům EU umožnit spotřebitelským organizacím podávat zástupné žaloby jménem spotřebitelů, pokud naplní veškerá kritéria určená samostatně členskými státy EU.

Níže je přiložena Tabulka 2 zobrazující přehled odpovědí na všechny výše pokládané výzkumné otázky.

Tabulka 2:

Otázka č.	Otázka	Umožňuje? (ANO/NE)	Ukládá? (ANO/NE)
1	Umožňuje právní úprava kolektivních žalob získání kolektivního odškodnění (příp. jiné formy nápravy)?	ANO	ANO
2	Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. " <i>open list</i> " přístup?	ANO	NE
3	Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	ANO	NE
4	Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?	NE	NE
5	Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	ANO	ANO
6	Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?	ANO	NE
7	Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	ANO	NE
8	Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	ANO	NE

5. Portugalská právní úprava kolektivních žalob

Právo podávat kolektivní žaloby (portugalsky *ação popular*) zakotvuje do portugalského právního systému Ústava Portugalské republiky¹⁴¹ (dále jen "Portugalská ústava"). V článku 52(3) opravňuje Portugalská ústava každého osobně nebo prostřednictvím sdružení na ochranu dotčených zájmů podat kolektivní žalobu za podmínek blíže stanovených samostatným zákonem o kolektivních žalobách. Tento zákon o kolektivních žalobách byl pak přijat 31. srpna 1995 pod číslem 83/95¹⁴² (dále jen "Zákon 83/95"), přičemž v roce 2015 byl Zákon 84/95 novelizován nařízením (portugalsky *Decreto-Lei*) č. 214-G/2015. Některé zvláštní zákony pak výslovně připouštějí v případě jejich porušení využití institutu kolektivní žaloby.¹⁴³ Přičemž tyto zákony mohou obsahovat právní úpravu vykazující lehké odchylky od obecné právní úpravy obsažené v Zákoně 83/95. Tyto zvláštní případy však nejsou předmětem níže provedeného zkoumání.¹⁴⁴

5.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?

Skrze podání kolektivní žaloby dle portugalského Zákona 83/95 se lze domáhat celé škály nápravných opatření dle portugalského zákona č. 41/2013, občanský soudní řád¹⁴⁵ (dále jen "Portugalský občanský soudní řád"). Kromě deklaratorního rozsudku nebo soudního příkazu tak kolektivní řízení umožňuje dotčeným spotřebitelům i získání kompenzace způsobené škody.^{146, 147}

¹⁴¹ Constituição da República Portuguesa (CRP) [Ústava portugalské republiky] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/decreto-aprovacao-constituicao/1976-34520775>.

¹⁴² Lei n.º 83/95 de 31 de agosto [Zákon č. 83/95 z 31. srpna] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/lei/1995-34534075>.

¹⁴³ Např. Zákon 24/96 z 31. července 1996 upravuje právo spotřebitele domáhat se v kolektivním řízení náhrady majtkové i nemajtkové škody způsobené vadným výrobkem nebo poskytnutou službou. Dále např. Nařízení (portugalsky *Decreto-Lei*) 486/99 ze dne 13. listopadu 1999, které umožňuje využití kolektivních žalob v určité oblasti finančních trhů. (COLLECTIVE REDRESS PORTUGAL. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022, str. 8-10 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/24_portugal_report.pdf.)

¹⁴⁴ COLLECTIVE REDRESS PORTUGAL. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/24_portugal_report.pdf.

¹⁴⁵ Código de Processo Civil (CPC) [Občanský soudní řád] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/lei/2013-34580575>.

¹⁴⁶ Zákon 83/95, čl. 22.

¹⁴⁷ Poté, co je spotřebitelům konkrétní náhrada škody přiznána pravomocným rozsudkem soudu, počíná jim běžet tříletá lhůta, po kterou mají na konkrétní přiznaný nárok právo. Po uplynutí tříleté lhůty, zůstávají veškeré nevyplacené peněžní prostředky portugalskému Ministerstvu spravedlnosti, které je vyčlení na zvláštní účet. Nashromážděné peněžní prostředky na tomto účtu poté slouží k úhradě právních služeb pro osoby podávající kolektivní žalobu v případě, že o to požádají a zároveň na to mají dle právních předpisů nárok. (Zákon 83/95, čl. 22 odst. 3, odst. 4 a odst. 5 a SALAZAR CASANOVA, S. – AFRA ROSA, M. *Spotlight: class action procedure*

5.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?

Portugalský systém kolektivních žalob je založen na horizontálním principu. Kolektivní žaloba dle Zákona 83/95 je spíše speciálním typem aktivní legitimace zvláštního okruhu osob než samostatným procesním prostředkem. Kolektivní žalobu je totiž možné podat v jakékoliv formě žaloby upravené v Portugalském občanském soudním řádu a zákoně č. 4/2015, správní řád.^{148, 149}

Oblast práva na ochranu spotřebitelů je jedna z právních oblastí, ve které využití kolektivních žalob připouští přímo Portugalská ústava. V článku 52 odst. 3 podává Portugalská ústava příklad oblastí, ve kterých je možné využít institut kolektivních žalob. Jako další uvádí např. veřejné zdraví, životní prostředí nebo kulturní dědictví. Nejedná se však o vyčerpávající výčet.¹⁵⁰

Stejně jako portugalská právní úprava neomezuje oblast použití kolektivních žalob, neomezuje ani použití kolektivních žalob v oblasti ochrany práv spotřebitelů pouze na seznam předem stanovených spotřebitelských práv. Lze tedy uzavřít, že právní úprava kolektivních žalob obsahuje v Portugalsku tzv. "open list" přístup.

5.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?

Portugalské kolektivní žaloby fungují na principu opt-out, který je upraven v člancích 14 a 15 Zákona 83/95. Dle článku 14 zastupuje žalobce (spotřebitelská organizace) celou skupinu poškozených (spotřebitelů) aniž by k tomu potřeboval jakékoliv výslovné zmocnění od členů skupiny.¹⁵¹

Po podání kolektivní žaloby jsou členové skupiny (spotřebitelé) o jejím podání vyrozuměni. V soudem stanovené lhůtě pak mají tři možnosti, jak dále postupovat. Pokud chtějí v kolektivním řízení setrvat, pak mohou vůči soudu prohlásit, že souhlasí se zastupováním

in Portugal [online]. LEXOLOGY, Uría Menéndez, duben 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=11b08170-2c06-44a1-85b5-b3d52e95d844>.)

¹⁴⁸ Código do Procedimento Administrativo (CPA) [Správní řád] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/decreto-lei/2015-105602322>.

¹⁴⁹ Ação popular. In: DRE: DIÁRIO DA REPÚBLICA ELETRÓNICO [online] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://dre.pt/dre/lexionario/termo/acao-popular?_ts=1671459121235&_ts=1671648005471. V kombinaci s SALAZAR CASANOVA, N. - AFRA ROSA, M. *The Class Actions Law Review* [online]. The Law Reviews. London: Law Business Research Ltd, 2021. Fifth Edition, Chapter 15, str. 164-214. ISBN 978-1-83862-764-5 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.uria.com/documentos/colaboraciones/2998/documento/Portugal.pdf?id=12326_en.

¹⁵⁰ Ústava Portugalské republiky, čl. 52 odst. 3 a SALAZAR CASANOVA – AFRA ROSA, op. cit., pozn. 147.

¹⁵¹ Zákon 83/95, čl. 14 v kombinaci s COLLECTIVE REDRESS PORTUGAL. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022, str. 5 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/24_portugal_report.pdf.

žalobcem (spotřebitelskou organizací)¹⁵² v daném kolektivním řízení. Stejný efekt bude mít však i jejich mlčení. Pouze pokud člen skupiny (spotřebitel) prohlásí vůči soudu, že si v kolektivním řízení nepřeje být daným žalobcem (spotřebitelskou organizací) zastoupen, nebude se na něj rozhodnutí soudu v kolektivním řízení vztahovat.¹⁵³

5.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?

Dle Reportu ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku Britského Institutu mezinárodního a komparativního práva¹⁵⁴ (dále jen „Report ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku“) není systém opt-out přístupný pro osoby (spotřebitele) z jiných jurisdikcí. Na tyto osoby (spotřebitele) se vztahuje systém opt-in a musí se tedy do kolektivního řízení aktivně přihlásit.¹⁵⁵

5.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?

Portugalský Zákon 83/95 upravuje široký okruh aktivně legitimovaných osob k podání kolektivní žaloby. Za určitých podmínek je kolektivní žalobu oprávněn podat jakýkoliv občan nebo skupina občanů,¹⁵⁶ spolek nebo asociace, státní zástupce a místní úřady/orgány (portugalsky *autarquias locais*).¹⁵⁷

Obecné požadavky na nadace a asociace k podání kolektivní žaloby jsou stanoveny v článku 3 Zákona 83/95.¹⁵⁸ Spolek nebo asociace musí mít právní osobnost. Další podmínkou

¹⁵² Dle článku 16 Zákona 83/95 má státní zástupce (portugalsky *Ministério Público*) pravomoc nadále zastupovat dotčenou skupinu (spotřebitele) v kolektivním řízení, pokud se původní žalobce (spotřebitelská organizace) rozhodne vzít kolektivní žalobu zpět. (Zákon 83/95, čl. 14 v kombinaci s COLLECTIVE REDRESS PORTUGAL. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022, str. 5 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/24_portugal_report.pdf.)

¹⁵³ Zákon 83/95, čl. 15 v kombinaci s COLLECTIVE REDRESS PORTUGAL. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022, str. 5 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/24_portugal_report.pdf, a SALAZAR CASANOVA – AFRA ROSA, op. cit., pozn. 147.

¹⁵⁴ COLLECTIVE REDRESS PORTUGAL. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/24_portugal_report.pdf.

¹⁵⁵ Report ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku, str. 5.

¹⁵⁶ Článek 2 Zákona 83/95 sice hovoří o občanech, nicméně kolektivní žalobu mohou k portugalskému soudu podat i cizinci. Jde tak o naplnění portugalského ústavního principu rovného zacházení. Každá osoba má v Portugalsku právo podat žalobu u soudu bez ohledu na svůj národní původ nebo státní občanství. (Zákon 83/95, čl. 2 v kombinaci s SALAZAR CASANOVA – AFRA ROSA, op. cit., pozn. 147.)

¹⁵⁷ Zákon 83/95, čl. 2 v kombinaci s SALAZAR CASANOVA – AFRA ROSA, op. cit., pozn. 147.

¹⁵⁸ Zákon 83/95, čl. 3.

je, že ochrana určitých práv, jež je účelem dané kolektivní žaloby, musí být činností vykonávanou nadací nebo účelem asociace uvedeným ve stanovách asociace. Posledním požadavkem Zákona 83/95 je, že spolek nebo asociace nesmí vykonávat činnost, která by mohla být v jakémkoli směru považována za konkurenční s činností společností a osob samostatně výdělečně činných.

Dále existuje podmínka, která vyplývá z rozhodnutí portugalského Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud uvádí, že žalobce, který podává kolektivní žalobu jménem poškozené skupiny osob, v našem případě spotřebitelů, nesmí tuto skupinu zastupovat, pokud existuje jakýkoliv konflikt zájmů mezi žalobcem a kýmkoliv ze skupiny poškozených.¹⁵⁹

Pokud spotřebitelská organizace naplní veškeré výše uvedené požadavky Zákona 83/95, může podat kolektivní žalobu na ochranu práv spotřebitelů a zastupovat tak spotřebitele v kolektivním řízení.

Novelizace žalob na náhradu škody způsobené porušením pravidel hospodářské soutěže navíc umožnila, aby kolektivní žaloby na náhradu škody v oblasti ochrany hospodářské soutěže, mohly podávat i spolky nebo asociace, jejichž účelem je ochrana práv spotřebitelů (tedy spotřebitelské organizace) a ne ochrana hospodářské soutěže. Rozšířila se tím působnost spotřebitelských organizací o podávání kolektivních žalob v oblasti ochrany hospodářské soutěže.¹⁶⁰

5.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?

Právní úprava soudních poplatků je v Portugalsku obsažena v Nařízení ohledně nákladů řízení přijaté vyhláškou č. 34/2008 ze dne 26. února 2008¹⁶¹ (dále jen „Nařízení ohledně nákladů řízení“).^{162, 163} Článek 4 Nařízení ohledně nákladů řízení vypočítává výjimky

¹⁵⁹ SALAZAR CASANOVA – AFRA ROSA, op. cit., pozn. 147.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Decreto-Lei n.º 34/2008 de 26 de fevereiro [Vyhláška č. 34/2008 ze dne 26. února] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/detalhe/decreto-lei/34-2008-247448>.

¹⁶² Vyhláškou č. 34/2008 ze dne 26. února provedlo portugalské Ministerstvo spravedlnosti zákon č. 26/2007, ze dne 23. července 2007 a kromě Nařízení ohledně nákladů řízení obsahuje i další právní úpravu. (Decreto-Lei n.º 34/2008 de 26 de fevereiro [Vyhláška č. 34/2008 ze dne 26. února] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/detalhe/decreto-lei/34-2008-247448>.)

¹⁶³ CAMPOS NAVE, S. *System of Portuguese jurisdiction* [online]. Rödl & Partner, květen 2021 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.roedl.com/insights/litigation-arbitration/portugal-jurisdiction-system-structure-costs-duration-protection>.

z povinnosti placení soudních poplatků. Mimo jiné je v něm obsažena i výjimka pro osoby, nadace a sdružení podávající kolektivní žalobu dle článku 52 odst. 3 Portugalské ústavy.¹⁶⁴

Dle portugalské právní úpravy jsou tak spotřebitelské organizace při podávání kolektivních žalob za spotřebitele osvobozeny od placení soudních poplatků.

5.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?

Report ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku a odborný článek advokátní kanceláře Uría Menéndez¹⁶⁵ uvádí, že i v případě plného neúspěchu kolektivní žaloby rozhoduje soud o přiznání náhrady nákladů žalovaného v rozpětí maximálně 10%-50% z celkové výše nákladů.

Soud přitom přihlédne k individuální finanční situaci žalobce, tedy spotřebitelské organizace zastupující spotřebitele v kolektivním řízení, a k důvodům zamítnutí kolektivní žaloby.¹⁶⁶

5.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?

Dle Reportu ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku obecně platí, že kolektivní řízení by mělo být financováno buďto z vlastních zdrojů samotným žalobcem, tedy spotřebitelskou organizací nebo ze zdrojů jednotlivých členů skupiny, tedy poškozených spotřebitelů. Financování sporu třetí stranou není sice zakázáno, ale ani není nijak upraveno. Portugalská právní úprava tedy financování kolektivní žaloby třetí stranou nestanoví ani žádné mantinely týkající se střetu zájmů.¹⁶⁷ Jediné možné omezení by dle mého názoru mohlo vyplývat z rozhodnutí portugalského Nejvyššího soudu uvedeného výše.¹⁶⁸ Dané rozhodnutí uvádí, že žalobce, který podává kolektivní žalobu jménem poškozené skupiny osob, nesmí tuto skupinu zastupovat, pokud existuje jakýkoliv konflikt zájmů mezi žalobcem a kýmkoliv ze skupiny poškozených. Pokud by tedy např. spotřebitelská organizace využívala financování

¹⁶⁴ Nařízení ohledně nákladů řízení, článek 4 písm. b v kombinaci s PIMENTEL, J. - RENDEIRO, A. S. - FERREIRA, C. - CARNEIRO, S a kol. *Class/collective actions in Portugal: overview* [online]. Thomson Reuters PRACTICAL LAW, srpen 2015 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-618-0868?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-618-0868?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true).

¹⁶⁵ SALAZAR CASANOVA – AFRA ROSA, op. cit., pozn. 147.

¹⁶⁶ Report ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku, str. 6.

¹⁶⁷ Report ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku, str. 6.

¹⁶⁸ Viz bod 5.5 Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?

kolektivní žaloby třetí stranou, které je v rozporu se zájmy poškozených spotřebitelů, mohli by být v takovém případě spotřebitelé díky zmíněnému soudnímu rozhodnutí před střetem zájmu chráněni. V praxi je však financování kolektivní žaloby třetí stranou používáno jen zřídka a je těžce dostupné.¹⁶⁹

5.9. Shrnutí a hodnocení

Z provedeného zkoumání portugalské právní úpravy kolektivních žalob obsažené především v Zákoně 83/95 je patrné, že Portugalsko vytváří pro spotřebitele poměrně vstřícné právní prostředí pro kolektivní řízení. 6 z 8 zkoumaných aspektů jsou v Portugalsku upraveny tak, jak doporučují spotřebitelské organizace, tedy ve prospěch spotřebitelů.

První aspekt, který je upraven opačným způsobem, než doporučují spotřebitelské organizace, je způsob participace spotřebitelů z jiné jurisdikce na kolektivní žalobě podané u portugalského soudu. Tyto osoby se musejí v rozporu s doporučením spotřebitelských organizací do kolektivního řízení aktivně přihlásit.

Druhým aspektem je pak absence právní úpravy financování kolektivního řízení třetí stranou. To sice není zakázáno, nicméně není ani nijak upraveno. Z toho vyplývá, že nejsou právně ošetřeny hrozící střety zájmů, které mohou být v neprospěch spotřebitelů. To by se však do budoucna mohlo změnit. Směrnice o zástupných žalobách totiž umožňuje členským státům EU povolit financování kolektivních žalob na náhradu škodu třetí stranou, současně ale dodává, že členské státy EU jsou v této souvislosti povinny zajistit předcházení střetu zájmů.¹⁷⁰ Pokud tedy Portugalsko bude chtít i nadále umožňovat financování kolektivních žalob třetí stranou, bude muset přijmout odpovídající právní úpravu, která bude v souladu s požadavky Směrnice o zástupných žalobách.

Níže je přiložena Tabulka 3 zobrazující přehled odpovědí na všechny výše pokládané výzkumné otázky.

¹⁶⁹ Report ohledně kolektivní ochrany práv v Portugalsku, str. 6.

¹⁷⁰ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 10(1).

Tabulka 3:

Otázka č.	Otázka	ANO/NE
1	Umožňuje právní úprava kolektivních žalob získání kolektivního odškodnění (příp. jiné formy nápravy)?	ANO
2	Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?	ANO
3	Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	ANO
4	Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?	NE
5	Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	ANO
6	Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?	ANO
7	Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	ANO
8	Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	NE

6. Polská právní úprava kolektivních žalob

Do polského právního systému byl zaveden systém kolektivního řízení s možností nárokovat si náhradu škody zákonem o vymáhání nároků v kolektivním řízení¹⁷¹ (dále jen "Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení") v roce 2010. Dle Reportu ohledně kolektivních žalob v Polsku od Law Reviews¹⁷² (dále jen „Report Law Reviews“) prošel Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení následně po několika letech poměrně významnou novelizací, která například rozšířila jeho působnost. Změny přijaté pozměňovacím zákonem¹⁷³ nabyly účinnosti dne 1. června 2017.¹⁷⁴

6.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?

Dle Reportu ohledně kolektivní ochrany práv v Polsku Britského Institutu mezinárodního a komparativního práva¹⁷⁵ (dále jen „Report Britského Institutu“) je možné v polském kolektivním řízení dle Zákona o vymáhání nároků v kolektivním řízení požadovat skrze kolektivní žalobu jak zdržení se škodlivého jednání, tak i náhradu utrpěné škody.¹⁷⁶

6.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?

Polský Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení upravuje věcnou oblast působnosti tohoto zákona v článku 1 odst. 2.¹⁷⁷ Dle tohoto ustanovení Zákona o vymáhání nároků v kolektivním řízení je kolektivní řízení přípustné v případech, které se týkají nároků (i) z odpovědnosti za škodu způsobenou nebezpečným výrobkem, (ii) z deliktů, (iii) z odpovědnosti za nesplnění nebo nesprávné splnění smluvního závazku, (iv) z bezdůvodného obohacení a (v) z ochrany některých osobnostních práv dle článku 1 odst. 2a) a 1 odst. 2b).¹⁷⁸

¹⁷¹ Ustawą o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (2010 r DZ. U. Nr 7, poz. 44) [Zákon o vymáhání pohledávek v kolektivních řízeních] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20100070044>.

¹⁷² TRZASKA, A. *The Class Actions Law Review* [online]. The Law Reviews. London: Law Business Research Ltd, 2019. Third Edition, Chapter 16, str. 155-169. ISBN 978-1-83862-020-2 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.kkg.pl/wp-content/uploads/2019/06/The-Class-Actions-Law-Review-A.-Trzaska-Poland.pdf>.

¹⁷³ Zákon pozměňující některé zákony usnadňující nárokování si pohledávek ze dne 7. dubna 2017. (Report Law Reviews, str. 155.)

¹⁷⁴ Report Law Reviews, str. 155.

¹⁷⁵ COLLECTIVE REDRESS POLAND. In: BIICL: *Collective Redress* [online]. 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/23_poland_report.pdf.

¹⁷⁶ Report Britského Institutu, str. 6.

¹⁷⁷ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 1 odst. 2 v kombinaci s Reportem Britského Institutu.

¹⁷⁸ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 1 odst. 2a a 1 odst. 2b v kombinaci s Report Law Reviews, str. 155.

Poslední oblastí, ve které lze využít nástroje kolektivní žaloby jsou nároky vyplývající z ochrany spotřebitele.¹⁷⁹ Vzhledem k takto širokému záběru Zákona o vymáhání nároků v kolektivním řízení jej Britský Institut mezinárodního a komparativního práva označuje ve svém Reportu Britského Institutu za právní předpis s horizontálním přístupem.¹⁸⁰ V Reportu Law Reviews má jeho autorka Agnieszka Trzaska opačný názor. Uvádí, že Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení je příkladem sektorového přístupu k právní úpravě kolektivních žalob.¹⁸¹ Osobně se ztotožňuji s názorem Agnieszky Trzaské. I přesto, že Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení má skutečně celkově širokou možnost využití, nejde o horizontální právní úpravu kolektivních žalob v pravém slova smyslu, když neposkytuje ochranu veškerým typům žalobních nároků.

V rámci uplatňování Zákona o vymáhání nároků v kolektivním řízení v oblasti ochrany spotřebitele však nijak neomezuje svoji působnost pouze na předpisy výslovně vypočtené.¹⁸² Polská právní úprava kolektivního řízení tak volí tzv. "open list" přístup.

6.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?

Polské kolektivní žaloby fungují na principu opt-in. Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení neupravuje žádnou možnost využití systému opt-out. Pokud se tedy poškození chtějí podílet na kolektivní žalobě, musejí svoji vůli aktivně vyjádřit vůči soudu.¹⁸³

Připojit se ke kolektivní žalobě mohou spotřebitelé ještě před jejím podáním (nebo v pozdější fázi o které bude pojednáno níže). Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení totiž vyžaduje, aby byla kolektivní žaloba podána jménem alespoň 10 poškozených.¹⁸⁴ Ke kolektivní žalobě musí být zároveň přiložena prohlášení jednotlivých poškozených, o jejich připojení ke skupině, a také o souhlasu s osobou zástupce skupiny v kolektivním řízení.¹⁸⁵

Následně bude soud v tzv. "certifikační fázi" zkoumat, zda jsou naplněny všechny podmínky pro projednání věci v kolektivním řízení.¹⁸⁶ Pokud soud rozhodne pozitivně, stanoví

¹⁷⁹ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 1 odst. 2 v kombinaci s Report Law Reviews, str. 155.

¹⁸⁰ Report Britského Institutu, str. 5.

¹⁸¹ Report Law Reviews, str. 155.

¹⁸² Report Law Reviews, str. 155 a Report Britského Institutu, str. 5.

¹⁸³ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 11 odst. 2 bod 3 v kombinaci s Report Britského Institutu, str. 7.

¹⁸⁴ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 1 odst. 1 v kombinaci s Report Britského Institutu, str. 8.

¹⁸⁵ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 6 odst. 2 v kombinaci s Poland. In: *Linklaters* [online]. Červenec 2020 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.linklaters.com/de-de/insights/publications/collective-redress-2018/global-guide-collective-redress/poland>.

¹⁸⁶ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 11 odst. 1 v kombinaci s Report Law Reviews, str. 165, 166.

zároveň lhůtu, ve které se mohou ke kolektivní žalobě připojit další poškození, kteří se ke kolektivní žalobě nepřipojili ještě před jejím podáním.¹⁸⁷

Závěrečný rozsudek poté musí jmenovitě vypočíst osoby, tedy členy skupiny, kterých se rozsudek týká.¹⁸⁸

6.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?

Dle Reportu Law Reviews neomezuje nijak Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení osoby s jiným, než polským občanstvím, nebo osoby s domicilem mimo území Polska v připojování ke kolektivním žalobám. I tyto osoby se tedy musí do kolektivního řízení aktivně přihlásit, jelikož systém opt-out není v polském Zákoně o vymáhání nároků v kolektivním řízení k dispozici.¹⁸⁹

6.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?

Polské kolektivní žaloby fungují na reprezentativním principu. Osoby oprávněné podat kolektivní žalobu vlastním jménem na účet celé skupiny poškozených jsou uvedeny v článku 4(2) Zákona o vymáhání nároků v kolektivním řízení.¹⁹⁰ Konkrétně jde buďto o člena skupiny anebo místního/okresního ochránce spotřebitelů (polsky *powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów*). Místní/okresní ochránce spotřebitelů však může podat kolektivní žalobu pouze v rozsahu svých pravomocí,¹⁹¹ tedy pouze za účelem ochrany práv spotřebitelů.¹⁹² Což dle Reportu Britského Institutu znamená, že v kolektivním řízení může zastupovat pouze spotřebitele, a ne jiné osoby.¹⁹³

Dle Reportu Law Reviews je pak účastníkem řízení na straně žalobce pouze zástupce skupiny. Ostatní členové skupiny nejsou formálními účastníky řízení.¹⁹⁴

¹⁸⁷ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 11 odst. 2 bod 3 v kombinaci s Report Britského Institutu, str. 9.

¹⁸⁸ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 21 odst. 1 v kombinaci s Report Law Reviews, str. 167.

¹⁸⁹ Report Law Reviews, str. 165.

¹⁹⁰ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 4 odst. 3 v kombinaci s Reportem Britského Institutu, str. 7.

¹⁹¹ Okruh pravomocí místního/okresního ochránce spotřebitelů upravuje zákon z 16. února 2007 o ochraně hospodářské soutěže a spotřebitelů (Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (2007 r Dz. U. Nr 50, poz. 331) [Zákon ze dne 16. února 2007 o ochraně hospodářské soutěže a spotřebitelů] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20070500331>. Report Britského Institutu, str. 7.)

¹⁹² Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 4 odst. 2 v kombinaci s Report Britského Institutu, str. 7.

¹⁹³ Report Law Reviews, str. 156.

¹⁹⁴ Tamtéž.

Na základě výše uvedeného lze uzavřít, že polská právní úprava kolektivních žalob neumožňuje spotřebitelům, aby byli v kolektivním řízení zastoupeni spotřebitelskou organizací.

6.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?

Vzhledem k tomu, že polský Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení neumožňuje spotřebitelským organizacím v kolektivním řízení zastupovat skupinu poškozených spotřebitelů, není tento dotaz pro polskou právní úpravu kolektivních žalob relevantní. Právní úprava však obsahuje pro kolektivní žaloby zajímavé zvýhodnění, proto je i přesto níže stručně popsána.

Soudní poplatky ve věcech kolektivního řízení upravuje zákon o soudních nákladech civilního řízení¹⁹⁵ (dále jen "Zákon o soudních poplatcích"). Podle toho, v jaké věci je kolektivní žaloba podávána, se rozlišují dva druhy soudních poplatků. V případě ochrany nemajetkových práv v kolektivním řízení se uplatní fixní poplatek ve výši 600 PLN.¹⁹⁶ V případě ochrany majetkových práv v kolektivním řízení se poplatek vypočítá jako polovina výše soudního poplatku aplikovatelného v případě individuálního sporu.^{197, 198} Minimální výše soudního poplatku v případě kolektivního řízení však bude vždy 100 PLN. Maximálně pak může soudní poplatek v případě kolektivního řízení dosáhnout až 200.000 PLN.^{199, 200}

6.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?

Vzhledem k tomu, že polský Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení neumožňuje spotřebitelským organizacím v kolektivním řízení zastupovat skupinu poškozených

¹⁹⁵ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (2005 r DZ. U. Nr 167, poz. 1398) [Zákon ze dne 28. července 2005 o soudních nákladech v civilních věcech] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20051671398>.

¹⁹⁶ Zákon o soudních poplatcích, čl. 26(1) v kombinaci s What are the costs related to participation in group proceedings? In: *ClassAction.pl* [online] [cit. 2023-03-17]. 2019. Dostupné z: https://classaction.pl/en/podstawowe_info/what-are-the-costs-related-participation-in-group-proceedings/.

¹⁹⁷ Poplatek v případě individuálních sporů se vypočítá z hodnoty předmětu sporu dle čl. 13 Zákona o poplatcích.

¹⁹⁸ Zákon o soudních poplatcích, čl. 13d v kombinaci s What are the costs related to participation in group proceedings? In: *ClassAction.pl* [online]. 2019 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: https://classaction.pl/en/podstawowe_info/what-are-the-costs-related-participation-in-group-proceedings/.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Než je stanoveno finální složení skupiny poškozených, a tedy i finální částka hodnoty předmětu sporu, ze které se vypočte soudní poplatek, uplatní se tzv. prozatímní poplatek (polsky *opłatę tymczasową*). (Zákon o soudních poplatcích, čl. 13 odst. 2 v kombinaci s What are the costs related to participation in group proceedings? In: *ClassAction.pl* [online]. 2019 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: https://classaction.pl/en/podstawowe_info/what-are-the-costs-related-participation-in-group-proceedings/.)

spotřebitelů, není tento dotaz pro polskou právní úpravu kolektivních žalob relevantní. Přesto je však tato právní úprava níže ve stručnosti zmíněna, jelikož obsahuje některá zajímavá ustanovení ohledně nákladů kolektivního řízení.

Dle Reportu Law Reviews obecně platí, že náklady kolektivního řízení nese pouze zástupce skupiny, vzhledem k tomu, že je také jediným účastníkem řízení na straně žalobce. V případě plného neúspěchu kolektivní žaloby pak platí pravidlo "*poražený hradí náklady*."²⁰¹

Zvláštností polské právní úpravy kolektivních žalob je pak ustanovení v článku 8 Zákona o vymáhání nároků v kolektivním řízení, kterým chtěl zákonodárce dle Reportu Law Reviews odradit od ukvapeného podávání kolektivních žalob. Článek 8 říká, že soud může²⁰² uložit žalobci povinnost složit k soudu jistotu na náhradu nákladů řízení.²⁰³ Taková záloha nesmí překročit 20% hodnoty předmětu sporu.²⁰⁴ Nicméně pokud žalobce zálohu nesloží, kolektivní žaloba může být v konečném důsledku soudem zamítnuta.^{205, 206} Přestože se takovéto opatření může jevit jako velmi nevýhodné pro žalobce, vzhledem k částečnému osvobození od soudních poplatků popsanému v předchozím bodu, by institut jistoty neměl být zásadně přítěžující překážkou pro podávání kolektivních žalob (ve srovnání s právní úpravou kolektivních žalob bez osvobození od soudních poplatků a bez institutu jistoty).

6.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?

Dle Reportu Law Reviews neobsahuje Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení žádná specifická pravidla pro financování kolektivního řízení třetí stranou. Stejně tak ani žádné jiné obecné předpisy neobsahují právní úpravu financování sporů třetí stranou. To sice znamená, že financování kolektivních sporů třetí stranou není zakázáno, současně však neexistuje žádná právní úprava případných střetů zájmů. To by přitom mohlo být spotřebitelům na škodu.²⁰⁷ Report Britského Institutu nicméně uvádí, že financování třetí stranou není v

²⁰¹ Report Law Reviews, str. 165.

²⁰² Tzn., že soud může uložit povinnost složení jistoty pouze za splnění určitých podmínek, které musí žalovaná strana prokázat. (Report Law Reviews, str. 166.)

²⁰³ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 8 odst. 1.

²⁰⁴ Tamtéž, čl. 8 odst. 3.

²⁰⁵ Tamtéž, čl. 8 odst. 5.

²⁰⁶ Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení, čl. 8 v kombinaci s Report Law Reviews, str. 167, 168.

²⁰⁷ Report Law Reviews, str. 166.

Polsku populární.²⁰⁸ Konkrétně si autoři nejsou vědomi, že by v dosavadní praxi bylo nějaké kolektivní řízení takto financováno.²⁰⁹

6.9. Shrnutí a hodnocení

Z provedeného zkoumání polské právní úpravy kolektivních žalob obsažené především v Zákoně o vymáhání nároků v kolektivním řízení vyplývá, že právní úprava má z pohledu spotřebitelů zásadní nedostatky. Pouze 2 z 8 zkoumaných aspektů jsou v Polsku upraveny tak, jak doporučují spotřebitelské organizace, tedy ve prospěch spotřebitelů. Hraniční výsledek zkoumání se objevil u právní úpravy placení soudního poplatku, kdy polská právní úprava poskytuje žalobcům částečné osvobození od soudního poplatku. Nicméně zkoumání bylo mířeno konkrétně na osvobození spotřebitelských organizací, přičemž tyto v Polsku spotřebitele v kolektivním řízení zastupovat nemohou. Tudíž právní úprava v této části nebyla považována za uspokojivou z hlediska přívětivosti pro spotřebitele.

Za největší deficit polské právní úpravy kolektivních žalob považují nemožnost zastupování spotřebitelů v kolektivním řízení spotřebitelskými organizacemi. Právní úprava ohledně zastupování skupiny v kolektivním řízení obsažená v článku 4 odst. 2 Zákona o vymáhání nároků v kolektivním řízení je navíc v rozporu se Směrnicí o zástupných žalobách. Konkrétně s článkem 4 odst. 1 dle kterého mají členské státy EU zajistit, aby kolektivní žaloby mohly za spotřebitele podávat oprávněné osoby (tj. i spotřebitelské organizace). Dle údajů na stránkách EUR-Lex Polsko dosud nezapočalo transpozici Směrnice o zástupných žalobách,²¹⁰ přestože měla být Směrnice o zástupných žalobách transponována do právních řádů členských států EU do 25. prosince 2022.

Kromě člena ze skupiny poškozených, může spotřebitele v Polsku v kolektivním řízení zastupovat také místní/okresní ochránce spotřebitelů. To má dle Reportu Britského Institutu v praxi několik negativních důsledků. Jedním z nich je, že místní/okresní ochránce spotřebitelů²¹¹ nemá dostatečný finanční a teritoriální dosah k organizaci a koordinaci kolektivní žaloby.²¹²

²⁰⁸ S tímto souhlasí i článek polské pobočky advokátní kanceláře Bird&Bird. Poland already has a collective action regime in place. In: *Bird&Bird* [online]. 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.twobirds.com/en/trending-topics/consumer-class-actions/current-collective-action-landscape-map/poland>.)

²⁰⁹ Report Britského Institutu, str. 14.

²¹⁰ Document 32020L1828. In: *EUR-Lex Access to European Union Law* [online] [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/NIM/?uri=CELEX:32020L1828>.

²¹¹ Dle mého názoru lze tento závěr Reportu Britského Institutu vztáhnout i na reprezentanta ze skupiny poškozených.

²¹² Report Britského Institutu, str. 7.

Čemuž dle mého názoru nepřispívá ani zvolený systém opt-in, který je pro zástupce skupiny časově i finančně výrazně náročnější než systém opt-out. Důsledkem může být nižší efektivita ochrany práv spotřebitelů.

Jak již bylo zmíněno výše, polská právní úprava kolektivních žalob vůbec nepřipouští možnost vedení kolektivního řízení na principu opt-out, a to ani pro osoby s obvyklým pobytem v Polsku. Všichni spotřebitelé tak přicházejí o veškeré výhody systému opt-out.

Dalším významným problémem může být také nedostatečné zajištění fungujícího finančního prostředí pro podávání kolektivních žalob. Vzhledem k tomu, že není v Polsku umožněno spotřebitelským organizacím zastupovat spotřebitele v kolektivním řízení, dotaz ohledně osvobození od soudních poplatků a zohlednění postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení nebyl relevantní. Avšak za zmínku stojí, že dle Reportu Law Reviews je v praxi obvyklé, že se na nákladech spojených se zahájením a vedením kolektivního řízení podílejí všichni členové skupiny, i když Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení žádný takový požadavek nestanoví.²¹³ Tento fakt lze dle mého názoru považovat za známku špatně nastavené právní úpravy finanční podpory kolektivních žalob a jedná se o další překážku pro spotřebitele v ochraně jejich práv.

Financování kolektivních žalob třetí stranou sice není v Polsku formálně zakázáno, nicméně z absence právní úpravy financování třetí stranou vyplývá také absence právní úpravy střetu zájmů při využití tohoto druhu financování. I v této oblasti je tedy polská právní úprava kolektivních žalob na náhradu škody v rozporu s požadavky Směrnice o zástupných žalobách. Směrnice o zástupných žalobách sice členskými státy EU umožňuje povolit financování kolektivních žalob na náhradu škodu třetí stranou, současně ale dodává, že členské státy EU jsou v této souvislosti povinny zajistit předcházení střetu zájmů.²¹⁴ Pokud tedy Polsko bude chtít zachovat možnost financování kolektivních žalob třetí stranou, bude muset přijmout odpovídající právní úpravu, která bude v souladu s požadavky Směrnice o zástupných žalobách.

Lze uzavřít, že polská právní úprava kolektivních žalob ve svém souhrnu neposkytuje spotřebitelům dostatečnou ochranu jejich práv. Zároveň bude ale zajímavé sledovat další vývoj této právní úpravy v návaznosti na nutnost její novelizace za účelem dosažení souladu se Směrnicí o zástupných žalobách. Polsko by mohlo tuto příležitost využít a zvolit v některých aspektech příznivější právní úpravu pro spotřebitele i nad rámec minimálních požadavků Směrnice o zástupných žalobách.

²¹³ Report Law Reviews, str. 165.

²¹⁴ Směrnice o zástupných žalobách, čl. 10 odst. 1.

Níže je přiložena Tabulka 4 zobrazující přehled odpovědí na všechny výše pokládané výzkumné otázky.

Tabulka 4:

Otázka č.	Otázka	ANO/NE
1	Umožňuje právní úprava kolektivních žalob získání kolektivního odškodnění (příp. jiné formy nápravy)?	ANO
2	Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?	ANO
3	Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	NE
4	Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?	NE
5	Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	NE
6	Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?	NE ²¹⁵
7	Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	NE
8	Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	NE

²¹⁵ Nicméně výsledek zkoumání byl hraniční. Polská právní úprava poskytuje žalobcům alespoň částečné osvobození od soudního poplatku. Avšak zkoumání bylo mířeno konkrétně na osvobození spotřebitelských organizací, přičemž tyto v Polsku spotřebitele v kolektivním řízení zastupovat nemohou. Tudíž právní úprava v této části nebyla považována za uspokojivou z hlediska přívětivosti pro spotřebitele.

7. Česká právní úprava kolektivních žalob

Doposud existující procesní prvky ochrany kolektivních práv jsou v České republice velmi omezené a není možné se jimi kolektivně domoci náhrady škody.²¹⁶

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele²¹⁷ (dále jen "Zákon o ochraně spotřebitele") umožňuje sdružením nebo profesním organizacím, jež mají zájem na ochraně spotřebitelů nebo subjektům (včetně subjektů z jiných členských států EU) uvedeným v Seznamu oprávněných osob vedeným Komisí, podat k soudu návrh na zahájení řízení o zdržení se protiprávního jednání ve věci ochrany práv spotřebitelů.^{218, 219} Avšak ani skrze žalobu na zdržení se protiprávního jednání dle Zákona o ochraně spotřebitele se spotřebitelé nemohou domoci kolektivního odškodnění, proto není tento právní institut předmětem porovnávání kolektivních žalob obsaženého v této diplomové práci.²²⁰

O tom, zda by institut kolektivních žalob s možností náhrady škody měl být do českého právního řádu zaveden nebo ne, a pokud ano, tak v jaké podobě, panovaly v České republice dlouhodobě neshody. Po náročné přípravě poměrně komplexního zákona o kolektivních žalobách v oblasti spotřebitelského práva schválila vláda návrh Ministerstva Spravedlnosti ČR. Vládní návrh zákona sněmovní tisk číslo 775²²¹ o hromadném řízení se dostal až do druhého čtení v rámci legislativního procesu Poslanecké sněmovny ČR. Nicméně po změně politické reprezentace v důsledku voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2021 bylo projednávání předlohy zákona

²¹⁶ § 83 odst. 2 a § 159a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "OSŘ").

²¹⁷ Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁸ Tato právní úprava vychází ze Směrnice o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů z roku 1998 a následně z pozdější Směrnice o žalobách na zdržení se jednání z roku 2009. (Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 229/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů. In: *Beck-online.cz* [online] [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.czproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga3f6mrshfpwi6q&rowIndex=0>. A VÍTOVÁ, B. *Kolektivní ochrana zájmů spotřebitelů* [online]. Epravo.cz, 14. dubna 2016 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kolektivni-ochrana-zajmu-spotrebitelu-100796.html>.)

²¹⁹ § 25 odst. 2 Zákona o ochraně spotřebitele.

²²⁰ Nejedná se totiž dle mého názoru o institut kolektivních žalob v pravém slova smyslu. S tímto souhlasí také PALLA, T. *Potřeba hromadných žalob ve spotřebitelských sporech* [online]. Epravo.cz, 21. května 2009 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/potreba-hromadnych-zalob-ve-spotrebitelskych-sporech-56464.html>. A zároveň HAMULÁKOVÁ, K. - PETROV KŘÍVÁČKOVÁ, J. *KOLEKTIVNÍ OCHRANA PRÁV V NOVĚ NAVRHOVANÉ ÚPRAVĚ* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 1. ledna 2019 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-prav-v-nove-navrhovane-uprave>.

²²¹ Poslanecká sněmovna, 8. období, 2017–2021.

prerušeno s očekáváním přijetí pouze jednoduché normy postavené na základě Směrnice o zástupných žalobách.²²²

V prosinci 2022 byl následně předložen Ministerstvem spravedlnosti ČR (dále jen "MSČR") další návrh zákona o hromadném řízení²²³ (dále jen "Návrh zákona o hromadném řízení"), zejména s úmyslem implementovat Směrnici o zástupných žalobách. Návrh zákona o hromadném řízení je ke dni vypracování této práce ve stavu ukončeného meziresortního připomínkového řízení.^{224, 225} Jelikož je to právě Návrh zákona o hromadném řízení, který má za cíl upravit žalobu naplňující znaky kolektivní žaloby dle článku 7 Směrnice o zástupných žalobách, bude níže v následujícím textu rozebrána právní úprava navrhovaná v Návrhu zákona o hromadném řízení.

7.1. Je umožněno získat v rámci kolektivního řízení náhradu škody (příp. jinou formu nápravy)?

Návrh zákona o hromadném řízení rozlišuje v § 3 dva druhy kolektivních žalob.²²⁶ Jednak kolektivní žalobu, kterou se lze domáhat splnění povinnosti a dále pak kolektivní žalobu, kterou lze určit, zda tu právní poměr nebo právo je, či není (tzv. určovací žaloba).²²⁷

Dle Důvodové zprávy k zákonu o hromadném řízení²²⁸ (dále jen "Důvodová zpráva") se tímto MSČR snaží naplnit požadavek Směrnice o zástupných žalobách, podle níž by měly

²²² OTTO, P. *Hromadné žaloby i pokuty firmám jsou mimo hru. Vláda upřednostňuje jiné zákony* [online]. E15.cz, 24. ledna 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/hromadne-zaloby-i-pokuty-firmam-jsou-mimo-hru-vlada-uprednostnuje-jine-zakony-1387104>.

²²³ Návrh zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Současně s Návrhem zákona o hromadném řízení byl publikován i návrh změn souvisejících zákonů, jež by měl pozměnit např. i Zákon o ochraně spotřebitele. (Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMAM6BED/>.)

²²⁶ Návrh zákona o hromadném řízení používá pojem "hromadné žaloby." Pro větší konzistenci však bude i nadále užíváno obecného pojmu "kolektivní žaloby."

²²⁷ Kolektivní určovací žaloby má stejnou povahu jako určovací žaloba individuální upravená v § 80 OSŘ. (Důvodová zpráva k návrhu zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022. § 3 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.) Jde tedy o žalobu preventivního charakteru. Skrze určovací žalobu lze dosáhnout úpravy, tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků. Není proto opodstatněna zpravidla tam, kde právní vztah nebo právo již byly porušeny a kde je třeba domáhat se ochrany žalobou na plnění. (SVOBODA, K. § 80 [Naléhavý právní zájem]. In: *SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání* (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz-proxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgipwk232ge4dexzrfzwxzrhe3dgyzhhfpxazryga#>.)

²²⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.

členské státy EU umožnit podávání žalob na vydání opatření ke zjednání nápravy "s velmi širokým demonstrativním výčtem toho, co se rozumí opatřením ke zjednání nápravy."²²⁹

Konkrétně se lze skrze kolektivní žalobu na splnění povinnosti domáhat náhrady vzniklé újmy,²³⁰ navrácení v předešlý stav nebo zdržení se protiprávního jednání podnikatele. Přičemž nezáleží na tom, zda byl dotčený nárok založen zákonem, smlouvou či jiným právním poměrem nebo jejich porušením.²³¹

Návrh zákona o hromadném řízení tak umožňuje spotřebitelům se v kolektivním řízení domoci kromě jiných forem nápravy i náhrady vzniklé majetkové újmy, tedy škody.

7.2. Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?

Oblast působnosti Návrhu zákona o hromadném řízení je upravena v § 6. Toto ustanovení omezuje dopad Návrhu zákona o hromadném řízení pouze na spory vyplývající z právních poměrů mezi podnikateli a spotřebiteli.²³² MSČR tak zvolilo sektorový přístup k právní úpravě kolektivních žalob v České republice.

V porovnání se Směrnicí o zástupných žalobách však Návrh zákona o hromadném řízení neomezuje svoji působnost pouze na předpisy vypočtené v příloze I Směrnice o zástupných žalobách.²³³ Volí tedy tzv. "open list" přístup.

Dle Důvodové zprávy je tento přístup pro české právní prostředí vhodnější, jelikož "vyjmenované směrnice a nařízení nejsou vždy transponovány/adaptovány do jediného předpisu nebo na jednom místě – nelze tedy jednoduše říci, co z národních předpisů odpovídá seznamu přílohy."²³⁴

V rámci odborné diskuze se však ze strany advokátů zabývajících se danou problematikou objevila i kritika výše zmíněné právní úpravy působnosti Návrhu zákona o hromadném řízení. Tato kritika konkrétně spočívá v obavě z možné diskriminace soukromého sektoru a ochuzování občanů o "další legitimní možnosti k podání hromadné žaloby."²³⁵ A to v důsledku toho, že se Návrh zákona o hromadném řízení použije pouze na

²²⁹ Důvodová zpráva k § 3.

²³⁰ Dle zákona č. 89/2012, občanský zákoník, se újma skládá z újmy na jmění neboli škody a újmy nemajetkové. (§ 2894 zákona č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.)

²³¹ Důvodová zpráva k § 3.

²³² Návrh zákona o hromadném řízení, § 6 a Důvodová zpráva, str. 49.

²³³ Důvodová zpráva, str. 49.

²³⁴ Důvodová zpráva k § 6.

²³⁵ JE ČESKO PŘIPRAVENÉ NA HROMADNÉ ŽALOBY? NĚKTERÉ ČÁSTI NÁVRHU ZÁKONA MOŽNÁ JEŠTĚ DOZNAJÍ ZMĚN, MÍNÍ ADVOKÁTI. In: *ROWAN LEGAL* [online]. 17. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rowan.legal/je-cesko-pripravene-na-hromadne-zaloby-nektere-casti-navrhu-zakona-mozna-je-ste-do-znaji-zmen-mini-advokati/>.

spory vyplývající z právních poměrů mezi podnikateli a spotřebiteli. Poškozené osoby se tak nemohou kolektivně "domáhat svých nároků vůči státu nebo municipalitám."^{236, 237}

7.3. Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?

Jednotliví poškození spotřebitelé, jejichž tvrzených práv se žalobce v hromadném řízení domáhá, se musejí do kolektivního řízení aktivně přihlásit, aby získali postavení tzv. "zúčastněného člena skupiny" dle § 9 Návrhu zákona o hromadném řízení.²³⁸ Kolektivní řízení by tedy mělo v České republice fungovat na principu opt-in.²³⁹

Ustanovení § 10 Návrhu zákona o hromadném řízení vypočítává práva, která spotřebitel s postavením zúčastněného člena skupiny získává. Konkrétně jde o právo vyjádřit se, nahlížet do spisu a další práva, jež mu Návrh zákona o hromadném řízení přiznává.²⁴⁰

Do kolektivního řízení se spotřebitel musí po zahájení kolektivního řízení přihlásit podáním přihlášky vůči soudu ve stanovené lhůtě. Před podáním kolektivní žaloby se spotřebitel do kolektivního řízení připojí udělením souhlasu se zahájením kolektivního řízení. Tento souhlas je rovněž považován za přihlášku.²⁴¹ Konkrétní náležitosti přihlášky stanoví § 38 Návrhu zákona o hromadném řízení.²⁴²

Po přihlášení do kolektivního řízení již nemohou být zúčastněným členem jeho práva nebo oprávněné zájmy uplatněny v jiném soudním řízení.²⁴³

Návrh zákona o hromadném řízení nepočítá s žádnou formou kolektivního řízení na principu opt-out.

²³⁶ Jako příklad země, ve které je možnost podávání kolektivních žalob vůči státu připuštěna, uvádí advokát Lukáš Duffek právě Polsko, kde tato možnost byla už i několikrát využita. Nicméně v Polsku jsou možnosti využití kolektivní žaloby obecně mnohem širší (viz kapitolu 5.3.). A ač jsem toho názoru, že širší možnosti využití kolektivních žalob jsou pozitivním přínosem, nemyslím si, že právní úprava kolektivních žalob vůči státu by měla být v tuto chvíli pro Českou republiku prioritou. Jelikož navíc nejde o práva spotřebitelů, dále jsem se v této práci s tímto názorem nevypořádávala. (JE ČESKO PŘIPRAVENÉ NA HROMADNÉ ŽALOBY? NĚKTERÉ ČÁSTI NÁVRHU ZÁKONA MOŽNÁ JEŠTĚ DOZNAJÍ ZMĚN, MÍNÍ ADVOKÁTI. In: ROWAN LEGAL [online]. 17. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rowan.legal/je-cesko-pripravene-na-hromadne-zaloby-nektere-casti-navrhu-zakona-mozna-jeste-doznaji-zmen-mini-advokati/>.)

²³⁷ JE ČESKO PŘIPRAVENÉ NA HROMADNÉ ŽALOBY? NĚKTERÉ ČÁSTI NÁVRHU ZÁKONA MOŽNÁ JEŠTĚ DOZNAJÍ ZMĚN, MÍNÍ ADVOKÁTI. In: ROWAN LEGAL [online]. 17. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rowan.legal/je-cesko-pripravene-na-hromadne-zaloby-nektere-casti-navrhu-zakona-mozna-jeste-doznaji-zmen-mini-advokati/>.

²³⁸ "Přihlášením do hromadného řízení se člen skupiny stává zúčastněným členem skupiny a vznikají mu procesní práva zúčastněného člena skupiny." (Návrh zákona o hromadném řízení, § 40 odst. 1.)

²³⁹ Návrh zákona o hromadném řízení, § 37.

²⁴⁰ Tamtéž, § 10.

²⁴¹ Tamtéž, § 37.

²⁴² "Přihláška se podává u soudu, a to písemně, ústně do protokolu nebo s využitím formuláře, který je uveřejněn v rejstříku hromadných řízení." (Návrh zákona o hromadném řízení, § 38 odst. 1.)

²⁴³ Návrh zákona o hromadném řízení, § 40.

Ministr spravedlnosti Pavel Blažek, z jehož resortu Návrh zákona o hromadném řízení pochází, se ke zvolenému systému opt-in v rozhovoru vyjádřil, že v zájmu ochrany vlastních práv je důležité být aktivní a brát se o svá práva. Oproti tomu ministr pro legislativu Petr Šalamoun by pro malé nároky do 3.000 Kč chtěl, aby Návrh zákona o hromadném řízení umožňoval podat kolektivní žalobu na bázi systému opt-out. A to v zájmu odrazujícího a preventivního účinku systému opt-out, v jehož důsledku by se mohlo zamezit nekalému jednání.²⁴⁴ Existuje tedy stále naděje, že by se v rámci legislativního procesu mohl do Návrhu zákona o hromadném řízení prosadit i systém opt-out alespoň pro malé nároky do určité částky.

Velmi kriticky se v rámci odborných diskuzí ohledně Návrhu zákona o hromadném řízení ke zvolenému přístupu opt-in vyjádřila spotřebitelská organizace dTest, která by mohla být jednou z mála spotřebitelských organizací zařazených na seznam osob oprávněných k podávání kolektivních žalob.^{245, 246} Dle dTestu se kvůli systému opt-in "zvyšují náklady spotřebitelských organizací už v prvotní fázi řízení spočívající ve vyhledávání poškozených osob, zjišťování informací, získávání podkladů a vysvětlování nutnosti registrace."²⁴⁷ Dále například upozorňuje, že režim opt-in "podporuje úvahy šmejdu o ekonomičnosti ‚business modelu‘, na jehož základě úmyslně porušují práva spotřebitelů."²⁴⁸ Systém opt-in totiž dle dTestu nezajistí zapojení všech poškozených spotřebitelů. I když se část spotřebitelů v kolektivním řízení odškodnění dočká, "zůstane velká část peněz získaných z protiprávního jednání v kapsách šmejda."²⁴⁹ dTest tedy zcela jasně v zájmu ochrany práv spotřebitelů preferuje fungování kolektivního řízení na principu opt-out.²⁵⁰

Ze strany některých advokátů bylo poukázáno na velkou nákladnost zvoleného systému opt-in, což může být v rozporu s požadovaným neziskovým charakterem spotřebitelské

²⁴⁴ VOCHOZKOVÁ, T. R. *Ministerstvo chystá režim pro hromadné žaloby. S Piráty a ANO se neshodne, jak mají být poškození aktivní* [online]. ČT24, 14. února 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3564821-ministerstvo-chysta-rezim-pro-hromadne-zaloby-s-piraty-a-ano-se-neshodne-jak-maji-byt>.

²⁴⁵ K oprávnění podávat kolektivní žaloby dle Návrhu zákona o hromadném řízení více viz níže kapitolu 6.5.

²⁴⁶ DOBIAŠOVSKÝ, Z. „Vztyčený prostředník“ chudým i střední třídě. *Zástupci spotřebitelů cupují návrh hromadných žalob* [online]. Echo24.cz, 14. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/HHuyM/zpravy-domaci-hromadne-zaloby-ministerstvo-spravedlnosti-navrh-kritika>.

²⁴⁷ dTest: Hromadné žaloby: užitečný nástroj, nebo prázdná skořápka? In: *dTest* [online]. 12. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.dtest.cz/clanek-9954/dtest-hromadne-zaloby-uzitecny-nastroj-nebo-prazdna-skorapka>.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Tamtéž.

organizace, jakožto žalobce v kolektivním řízení. V důsledku toho se objevují obavy, zda budou mít vůbec spotřebitelské organizace vůli se do kolektivního řízení pouštět.²⁵¹

7.4. Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?

Návrh zákona o hromadném řízení nijak nerozlišuje mezi účastí zahraničních členů skupiny spotřebitelů. I pro ně tedy bude v České republice fungovat kolektivní řízení na principu opt-in.

7.5. Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?

Po vzoru Směrnice o zástupných žalobách vychází Návrh zákona o hromadném řízení z konceptu reprezentativní žaloby.

Právo podat kolektivní žalobu upravuje Návrh zákona o hromadném řízení v § 15. Kolektivní žalobu *"může podat a účastníkem hromadného řízení může být nezisková osoba, která má v souladu se svým hlavním účelem oprávněný zájem na ochraně práv nebo oprávněných zájmů, o kterých se má hromadné řízení vést, nebo více těchto osob společně."*²⁵² Návrh zákona o hromadném řízení tak zavádí pojem *"nezisková osoba"* pro subjekty s procesní legitimací k podávání kolektivních žalob.²⁵³ Žalobce, neboli nezisková osoba, jedná v kolektivním řízení vlastním jménem, v zájmu skupiny (tedy spotřebitelů) jako celku,²⁵⁴ a s řádnou péčí.²⁵⁵ Jako podmínka vedení kolektivního řízení je v § 21 odst. 1 písm. d) Návrhu zákona o hromadném řízení dále uvedeno, že musí být osvědčeno, že žalobce, neboli nezisková osoba, jedná v zájmu skupiny a není ve střetu zájmů. Splnění podmínek pro vedení kolektivního řízení přezkoumá soud po zahájení kolektivního řízení a následně o přípustnosti kolektivní žaloby rozhodne usnesením.²⁵⁶

Nezisková osoba musí být zapsaná na seznam osob oprávněných podávat přeshraniční zástupné žaloby. Na tento seznam může být jako nezisková osoba zapsaná nezisková organizace určená Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky, popřípadě zahraniční

²⁵¹ DOBIAŠOVSKÝ, op. cit., pozn. 246.

²⁵² Návrh zákona o hromadném řízení, § 15.

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž, § 16.

²⁵⁶ Tamtéž, § 23.

nezisková entita, které byla zapsána na tento seznam jinými členskými státy EU.^{257, 258} Dle Důvodové zprávy musí být nezisková osoba etablovanou neziskovou osobou, jež v oblasti ochrany spotřebitele vyvíjí dlouhodobou aktivitu.²⁵⁹

Návrh zákona o hromadném řízení tak v souladu se Směrnicí o zástupných žalobách umožňuje spotřebitelům být v kolektivním řízení zastoupen spotřebitelskou organizací.

Někteří advokáti přesto v rámci veřejné diskuze vyjádřili obavy z navrhované právní úpravy týkající se zastupování spotřebitelů v kolektivním řízení a očekávají ohledně toho ještě bouřlivou debatu. Poukazují například na to, že Návrh zákona o hromadném řízení přiznává možnost podání kolektivní žaloby pouze vybraným spotřebitelským organizacím, a nikoliv třeba samotným poškozeným spotřebitelům. Přičemž problém v takto nastavené právní úpravě vidí z důvodu nízkého množství spotřebitelských organizací splňujících kritéria nově navrhované právní úpravy k zastupování spotřebitelů v kolektivním řízení.²⁶⁰ Spotřebitelské organizace by navíc od podávání kolektivních žalob mohlo odrazovat i riziko plné náhrady nákladů v případě neúspěšné kolektivní žaloby.²⁶¹ To v důsledku může vést k omezení možnosti poškozených spotřebitelů bránit se proti škodlivému jednání podnikatelů.²⁶²

7.6. Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?

Důvodová zpráva pojednává o několika variantách, jak zajistit dostatečnou finanční podporu neziskovým osobám, tedy i spotřebitelským organizacím pro vedení kolektivních řízení. V této souvislosti hovoří i o snížení či osvobození od soudního poplatku. MSCŘ má však

²⁵⁷ Konkrétní podmínky pro zařazení na seznam oprávněných osob by měl nově upravovat § 25b Zákona o ochraně spotřebitele. (Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMAM6BED/>.)

²⁵⁸ Důvodová zpráva k § 15.

²⁵⁹ Tamtéž, k § 76.

²⁶⁰ Zejména je upozorňováno na podmínku existence spotřebitelské organizace věnující se ochraně spotřebitele po dobu minimálně tří let. V této souvislosti je nutné připomenout, že Směrnice o zástupných žalobách nestanoví pro oprávněné subjekty pro podávání vnitrostátních zástupných žalob žádnou minimální požadovanou dobu jejich fungování. Pro účely podávání přeshraničních zástupných žalob uvádí, že oprávněná osoba musí prokázat, že "po dobu 12 měsíců před podáním žádosti o určení vykonávala veřejnou činnost v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů." (Směrnice o zástupných žalobách, čl. 4 a NOVOTNÁ, K. *Vzniká zákon o hromadných žalobách. Spotřebitele spíše odradí, varují experti* [online]. *iDnes.cz*, 22. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hromadne-zaloby-zakon-spotrebitel.A230111_105211_domaci_knn.)

²⁶¹ K povinnosti nést náklady řízení dle Návrhu zákona o hromadném řízení více viz níže kapitulu 6.7.

²⁶² NOVOTNÁ, op. cit., pozn. 260 a JE ČESKO PŘIPRAVENÉ NA HROMADNÉ ŽALOBY? NĚKTERÉ ČÁSTI NÁVRHU ZÁKONA MOŽNÁ JEŠTĚ DOZNAJÍ ZMĚN, MÍNÍ ADVOKÁTI. In: *ROWAN LEGAL* [online]. 17. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rowan.legal/je-cesko-pripravene-na-hromadne-zaloby-nektere-casti-navrhu-zakona-mozna-jeste-doznaji-zmen-mini-advokati/>.

za to, že úlevy na vstupu neziskovým osobám nezajistí dostatečné prostředky na vedení kolektivního soudního sporu. Proto se MSCŘ rozhodlo k této právní úpravě nepřistoupit a spotřebitelské organizace by tak dle Návrhu zákona o hromadném řízení neměly být od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob osvobozeny.

Namísto toho se MSCŘ rozhodlo podpořit financování kolektivních žalob skrze odměnu, která by měla být přiznána pouze v případě úspěchu neziskové osoby v řízení a měla by se odvíjet procentuálně od celkové výše přiznaného plnění.^{263, 264}

7.7. Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?

Zvláštní pravidla pro rozhodování o nákladech kolektivních řízení jsou stanovena v Návrhu zákona o hromadném řízení v § 74an. Obecná pravidla pro rozhodování o nákladech řízení v civilních sporech pak stanoví OSŘ v § 137an. Obecná pravidla obsažená v OSŘ se podpůrně uplatní i pro rozhodování o nákladech kolektivních řízení.²⁶⁵ Odchytky upravené Návrhem zákona o hromadném řízení spočívají zejména ve "*vyjasnění některých otázek (kdo má právo a potažmo povinnost k náhradě) a v rozšíření okruhu nákladů, které mohou být hrazeny.*"²⁶⁶

Dle § 75 Návrhu zákona o hromadném řízení je možné uložit povinnost k náhradě nákladů kolektivního řízení jen účastníkovi kolektivního řízení nebo státu.²⁶⁷ Z tohoto vyplývá, že v případě neúspěchu kolektivní žaloby bude povinna hradit náklady kolektivního řízení spotřebitelská organizace, a ne jednotliví zastoupení spotřebitelé. Ti totiž nejsou účastníky řízení.²⁶⁸

Postavení spotřebitelských organizací při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby však ani OSŘ ani Návrh zákona o hromadném řízení nijak

²⁶³ Odměna žalobce je upravena v § 76 a § 77 Návrhu zákona o hromadném řízení.

²⁶⁴ Důvodová zpráva k § 76.

²⁶⁵ Tamtéž, str. 47.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Přestože z formulace § 75 odst. 1, věta první Návrhu zákona o hromadném řízení "*Právo na náhradu nákladů hromadného řízení lze přiznat a povinnost k náhradě nákladů hromadného řízení lze uložit jen účastníkovi hromadného řízení nebo státu;*" vyplývá, že je možné v rámci kolektivního řízení uložit státu povinnost k náhradě nákladů řízení, jsem toho názoru, že jde o nesprávnou formulaci dotčeného právního ustanovení. Důvodová zpráva k § 75 odst. 1 odkazuje ohledně "práva a povinnosti k náhradě nákladů v případě státu" na obecná pravidla dle § 148 OSŘ. Dle obecných pravidel obsažených v § 148 OSŘ však lze státu pouze přiznat právo na náhradu nákladů vůči účastníkům řízení. Naopak o povinnosti státu hradit účastníkům náklady řízení, dané ustanovení nehovoří.

²⁶⁸ Důvodová zpráva k § 75.

nezohledňují. Soud by se tedy i v kolektivním řízení měl při rozhodování o nákladech kolektivního řízení řídit obecným pravidlem obsaženým v OSŘ, které uvádí následující: "Účastníku, který měl ve věci plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl."²⁶⁹ Plná náhrada nákladů podle obecných ustanovení OSŘ přísluší pak i státu.²⁷⁰ Přičemž "nákladová povinnost vůči státu se uloží tomu z účastníků, komu vznikne povinnost k náhradě nákladů řízení druhému účastníkovi."²⁷¹

MSČR tím tak chce u neziskových osob oprávněných k podávání kolektivních žalob posilovat averzi či obezřetnost k riziku.²⁷² Dle spotřebitelské organizace dTest by však mohlo jít o až příliš odrazující efekt. Neúspěch kolektivní žaloby totiž pro spotřebitelské organizace může být v podstatě likvidační.²⁷³

7.8. Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou?

Návrh zákona o hromadném řízení počítá s možností financování kolektivního sporu třetí stranou odlišnou od žalobce, tedy osobou, která tedy není v roli reprezentanta poškozených spotřebitelů. V oblasti této problematiky, tedy financování kolektivního řízení třetí stranou, se přitom Návrh zákona o hromadném řízení přidrží právní úpravy obsažené ve Směrnici o zástupných žalobách.²⁷⁴

Po zahájení kolektivního řízení v rámci řízení o přípustnosti kolektivní žaloby bude soud prvního stupně zkoumat jako jednu z podmínek řízení, zda není kolektivní žaloba financována třetí stranou, která je konkurentem žalovaného, je na žalovaném závislá nebo která nadměru ovlivňuje žalobce takovým způsobem, který by poškodil kolektivní zájmy spotřebitelů, jichž se kolektivní žaloba týká.²⁷⁵

²⁶⁹ § 142 odst. 1 OSŘ.

²⁷⁰ Dle § 148 OSŘ. (Důvodová zpráva k § 75.)

²⁷¹ BÍLÝ, M. § 148 [Právo státu na náhradu nákladů řízení]. In: *SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání* (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupný z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgipwk232ge4dexzrfzwwexzrhe3dggzzhfpaxzrrgq4a#>.

²⁷² Důvodová zpráva, str. 25.

²⁷³ HEJNÁ, V. *Hromadné žaloby se blíží. Nový plán, jak mají fungovat* [online]. Peníze.cz, 26. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/ochrana-spotrebitele/439613-hromadne-zaloby-se-blizi-novy-plan-jak-maji-fungovat>.

²⁷⁴ Důvodová zpráva, str. 45.

²⁷⁵ Návrh zákona o hromadném řízení, §§ 21 odst. 1 písm. h) a 23.

Pokud soud z doloženého přehledu zdrojů finančních prostředků použitých na podporu kolektivní žaloby²⁷⁶ zjistí, že nejsou splněny výše uvedené podmínky řízení ohledně financování kolektivního sporu třetí stranou, vyzve soud žalobce k tomu, aby v přiměřené lhůtě finanční prostředky buďto odmítl nebo v nich provedl změny.²⁷⁷ Jestliže tak žalobce neučiní, soud pak může kolektivní řízení zastavit pro nesplnění podmínek kolektivního řízení dle § 29 Návrhu zákona o hromadném řízení.²⁷⁸

Financování kolektivního sporu třetí stranou by tedy dle Návrhu zákona o hromadném řízení mělo být umožněno, a to i za současné kontroly vzniku nežádoucího střetu zájmů.

7.9. Shrnutí a hodnocení

Z provedeného zkoumání navrhované právní úpravy kolektivních žalob v České republice obsažené především v Návrhu zákona o hromadném řízení vyplývá, že navrhovaná právní úprava splňuje dle doporučení spotřebitelských organizací 4 z 8 zkoumaných aspektů. Nad rámec právní úpravy, ke které Směrnice o zástupných žalobách členské státy EU přímo zavazuje, se MSČR ve prospěch spotřebitelů rozhodlo upravit dva aspekty. Těmi jsou tzv. *open list* přístup k podávání kolektivních žalob a umožnění financování kolektivní žaloby třetí stranou. Takovéto rozhodnutí lze ve vztahu ke spotřebitelům hodnotit jednoznačně kladně, jelikož to pro spotřebitele znamená kolektivní ochranu širšího katalogu spotřebitelských práv, než jaký nabízí Směrnice o zástupných žalobách. Možnost financování kolektivního sporu třetí stranou zároveň přináší pestřejší možnosti financování spotřebitelských organizací při vedení kolektivního sporu. V mnohých případech půjde navíc možná také o jedinou variantu, jak podání kolektivní žaloby umožnit. Jelikož jsou spotřebitelské organizace neziskovými subjekty, lze předpokládat, že vzhledem k riziku likvidace v důsledku neúspěšné kolektivní žaloby budou jednat velmi obezřetně a spíše zdrženlivě. Možnost financování kolektivní žaloby třetí stranou je tak velmi vítaným přínosem v oblasti ochrany práv spotřebitele.

Je však zároveň zjevné, že navrhovaná právní úprava kolektivních žalob má stále velké rezervy. V celé polovině zkoumaných aspektů z hlediska výhodnosti pro spotřebitele neobstála. Jde přitom dle mého názoru o velmi zásadní oblasti. Jednak o způsob participace poškozených

²⁷⁶ Takovéto doložení vyžaduje § 24 Návrhu zákona o hromadném řízení. Současně s doložením přehledu zdrojů finančních prostředků vyžaduje Návrh zákona o hromadném řízení ve svém § 25 také předložení vlastnické struktury financující právnické osoby. "*Pokud zajišťuje financování žalobce třetí osoba, která je právnickou osobou, musí být zároveň spolu s prohlášením o zdrojích financování doložena její vlastnická struktura. Konkrétně zákon vyžaduje, aby bylo zjištěno, kdo je jejím skutečným majitelem.*" (Návrh zákona o hromadném řízení, §§ 24 a 25; a Důvodová zpráva k § 25.)

²⁷⁷ Návrh zákona o hromadném řízení, § 26 odst. 1.

²⁷⁸ Důvodová zpráva k § 26; a Návrh zákona o hromadném řízení, § 29.

spotřebitelů v kolektivním řízení a dále pak vytváření efektivního finančního prostředí pro spotřebitelské organizace. Návrh zákona o hromadném řízení aktuálně vůbec nepřipouští možnost (ani např. v případě bagatelních nároků) vedení kolektivního řízení na principu opt-out, a to ani pro osoby s obvyklým pobytem v České republice. Spotřebitelé tak přicházejí o veškeré výhody systému opt-out. Volba systému opt-in pak může být problémová zejména v kombinaci s neuspokojivou právní úpravou financování kolektivních žalob. Dle dTestu totiž systém opt-in v porovnání se systémem opt-out zvyšuje náklady spotřebitelských organizací na podání kolektivní žaloby.²⁷⁹

Dalším defektem navrhované právní úpravy kolektivních žalob v České republice z pohledu spotřebitelů, respektive spotřebitelských organizací, je absence právní úpravy osvobozující spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě podávání kolektivních žalob. Přestože lze souhlasit s názorem MSČR, že úlevy na vstupu v podobě osvobození od soudního poplatku neziskovým osobám nezajistí dostatečné prostředky na vedení kolektivního soudního sporu, v případě vysoké hodnoty sporu může jít pro spotřebitelské organizace o významnou překážku k podání kolektivní žaloby. Navíc v kombinaci s vědomím, že bude-li kolektivní žaloba neúspěšná, bude muset spotřebitelská organizace jako žalobce nést veškeré náklady daného kolektivního řízení.

MSČR sice navrhuje v Návrhu zákona o hromadném řízení upravit odměnu žalobce jako podporu financování kolektivních žalob. Nicméně o této odměně by měl soud rozhodovat až v rozsudku o kolektivním řízení.²⁸⁰ To znamená, že finanční úleva pro spotřebitelskou organizaci v podobě odměny přijde až po úplném skončení kolektivního řízení. Oproti tomu osvobození od soudního poplatku pomůže spotřebitelské organizaci s financováním kolektivní žaloby hned v počátku kolektivního řízení. Oproti moderaci náhrady nákladů řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby zase institut pomáhá spotřebitelským organizacím pouze v případě úspěchu kolektivní žaloby. Což by v důsledku mohlo vést k tomu, že se spotřebitelské organizace zpravidla nebudou chtít pouštět do složitějších sporů, kde nebude úspěch zcela jasný. Lze předpokládat, že u spotřebitelských organizací převáží v těchto případech strach z nemožnosti budoucího fungování spotřebitelské organizace. Dle mého názoru tedy nedokáže institut odměny žalobce v plném rozsahu nahradit pozitivní přínosy osvobození od soudního poplatku v kombinaci s moderací náhrady nákladů řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby pro

²⁷⁹ dTest: Hromadné žaloby: užitečný nástroj, nebo prázdná skořápka? In: *dTest* [online]. 12. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.dtest.cz/clanek-9954/dtest-hromadne-zaloby-uzitecny-nastroj-nebo-prazdna-skorapka>.

²⁸⁰ Návrh zákona o hromadném řízení, § 81 odst. 2 písm. c).

spotřebitelské organizace, respektive pro spotřebitele za účelem ochrany jejich spotřebitelských práv.

V důsledku absence právní úpravy hned dvou ze tří aspektů týkajících se zajištění efektivně fungujícího finančního prostředí kolektivních žalob v kombinaci s nákladnějším systémem opt-in, může být dle mého názoru ohrožena způsobilost neziskových osob, respektive spotřebitelských organizací, chránit práva spotřebitelů. Tento názor navíc podporují i některá vyjádření, která zazněla v odborné diskuzi vedené v médiích. Někteří odborníci specializující se na danou oblast se například obávají, že, bude-li Návrh zákona o hromadném řízení přijat ve stávajícím znění, nebude v praxi příliš využíván a zůstane tak pouze "*na papíře*." Na vině je přitom právě administrativně komplikovaný a nákladný režim opt-in a povinnost žalobce – spotřebitelské organizace – v případě neúspěchu kolektivní žaloby hradit náklady protistrany.^{281, 282} Osobně s uvedenými názory souhlasím. Zmíněné nedostatky navrhované právní úpravy kolektivních žalob by mohly mít zásadní vliv na praktické fungování institutu kolektivních žalob v České republice.

Níže je přiložena Tabulka 5 zobrazující přehled odpovědí na všechny výše pokládané výzkumné otázky.

²⁸¹ DUŠEK, L. *Hromadné žaloby mají svůj účel, návrh zákona je ale nechá jen na papíře* [online]. E15.cz, 18. ledna 2023 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/nazory/hromadne-zaloby-maji-svuj-ucel-navrh-zakona-je-ale-necha-jen-na-papire-1396080>.

²⁸² DOBIAŠOVSKÝ, op. cit., pozn. 246.

Tabulka 5:

Otázka č.	Otázka	ANO/NE
1	Umožňuje právní úprava kolektivních žalob získání kolektivního odškodnění (příp. jiné formy nápravy)?	ANO
2	Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?	ANO
3	Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	NE
4	Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?	NE
5	Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	ANO
6	Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?	NE
7	Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	NE
8	Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	ANO

8. Závěrečné shrnutí a hodnocení

V následující kapitole budou porovnány výsledky zjištěné v předchozích kapitolách této práce. Konkrétně bude shrnuto, které aspekty pozitivně naplňují všechny zkoumané členské státy EU, a které aspekty naopak naplňují pouze některé zkoumané právní úpravy. Současně s tím bude upozorněno na případný nesoulad se Směrnicí o zástupných žalobách. Nakonec budou veškeré výsledky shrnuty v přehledné tabulce.

Z provedeného zkoumání vyplynulo, že pouze 2 z 8 aspektů kolektivních žalob upravují portugalský Zákon 83/95, polský Zákon o vymáhání nároků v kolektivním řízení a český Návrh zákona o hromadném řízení plně v souladu s doporučeními spotřebitelských organizací a dalších odborníků, tedy ve prospěch spotřebitelů. Jsou jimi možnost náhrady škody v rámci kolektivního řízení a uplatnění tzv. "open list" přístupu.²⁸³

Co se týče možnosti vymáhání náhrady škody v kolektivním řízení, naplnily všechny zkoumané státy předpoklady z Úvodu této práce. Portugalská, polská i připravovaná česká právní úprava umožňuje spotřebitelům získat v kolektivním řízení náhradu způsobené škody, bez toho, aby by se spotřebitelé museli náhrady škody domáhat v navazujícím individuálním řízení. Směrnice o zástupných žalobách sice členskými státy EU ukládá zajistit možnost domáhat se v kolektivním řízení vydání opatření ke zjednání nápravy,²⁸⁴ pozitivní výsledek u všech zkoumaných členských států EU nicméně nebyl samozřejmostí, neboť zdaleka ne všechny členské státy EU již Směrnicí o zástupných žalobách implementovaly do svých právních řádů.²⁸⁵ Zrovna v případě České republiky je na místě připomenout, že zkoumán byl pouze o návrh zákona, který zatím nebyl přijat a jiná forma porovnatelného kolektivního řízení doposud v České republice náhradu škody spotřebitelům neumožňuje (porovnatelného vzhledem ke zbývajícím zkoumaným systémům kolektivního řízení).²⁸⁶

Dalším aspektem, který upravují všechny zkoumané země ve prospěch spotřebitelů, je oblast působnosti právních předpisů upravujících kolektivní žaloby. Oproti Směrnicí o zástupných žalobách, která omezuje svoji působnost pouze na předpisy vypočtené v příloze I Směrnice o zástupných žalobách,²⁸⁷ volí portugalský Zákon 83/95, polský Zákon o vymáhání

²⁸³ Viz kapitoly 5.9., 6.9. a 7.9.

²⁸⁴ Viz kapitola 4.2.1.

²⁸⁵ Viz kapitola 7.9.

²⁸⁶ Viz kapitoly 5.1., 6.1. a 7.1.

²⁸⁷ Viz kapitola 5.2.

nároků v kolektivním řízení i český Návrh zákona o hromadném řízení tzv. "open list" přístup.²⁸⁸

Další zkoumané aspekty kolektivních žalob již dle výsledků zkoumání nejsou všemi členskými státy EU v jejich vnitrostátních právních systémech upraveny souladně s doporučeními spotřebitelských organizací a dalších odborníků, tedy ve prospěch spotřebitelů.²⁸⁹

Aktivní legitimace k podávání kolektivních žalob v zastoupení spotřebitelů je upravena nedostatečně pouze v polském Zákoně o vymáhání nároků v kolektivním řízení. Jako jediná ze zkoumaných vnitrostátních právních úprav kolektivních žalob neumožňuje spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení poškozených spotřebitelů. Tím je efektivita právní ochrany spotřebitelů přinejmenším v teoretické rovině snížena, jelikož žádný ze subjektů oprávněných k podání kolektivní žaloby, tedy člen skupiny (spotřebitel) nebo místní/okresní ochránce spotřebitelů, zpravidla nebude mít dostatek zdrojů potřebných k vedení kolektivního řízení. Vzhledem k tomu, že takováto podoba právní úpravy je v rozporu se Směrnicí o zástupných žalobách,²⁹⁰ lze očekávat, že tento nedostatek polské právní úpravy bude po implementaci zhojen.²⁹¹

Na principu opt-out funguje pouze portugalský model kolektivního řízení. Portugalsko spolu s Nizozemskem jsou v současnosti jediné členské státy EU uplatňující výhradní použití systému opt-out.²⁹² Volba modelu opt-out se tak ze strany Portugalska může jevit jako odvážný krok. Nutno však říci, že dosud nic nenasvědčuje tomu, že by v důsledku mechanismu opt-out vznikaly v Portugalsku jakékoliv zásadní obtíže.²⁹³ A to i přesto, že Zákon 83/95 funguje v této podobě již bezmála 30 let.

Především v případě bagatelních nároků jsem, stejně jako BEUC, BETTER FINANCE a dTest,²⁹⁴ přesvědčena o tom, že kolektivní řízení postavené na principu opt-out je pro spotřebitele při ochraně jejich práv zcela zásadní. Model opt-out totiž dokáže nejlépe bojovat s tzv. racionální apatií spotřebitelů.²⁹⁵ Dále je model opt-out jediný způsob, jak zajistit, aby

²⁸⁸ Viz kapitoly 6.2., 7.2. a 8.2.

²⁸⁹ Viz kapitoly 5.9., 6.9. a 7.9.

²⁹⁰ Viz kapitola 4.2.5.

²⁹¹ Viz kapitoly 5.5., 6.5. a 7.5.

²⁹² Viz kapitola 2.3.

²⁹³ OPT-OUT AND OPT-IN IN COLLECTIVE REDRESS: WHY DOES IT MATTER. In: *BEUC The European Consumer Organization* [online]. Červen 2022, str. 1 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2022-086-Opt-out_and_Opt-in_in_collective_redress.pdf.

²⁹⁴ Viz Kapitola 3.3.

²⁹⁵ Viz Kapitola 3.3.

způsobená škoda byla nahrazena v celé své výši nebo alespoň ve výši blížící se celkové způsobené škodě vůči veškerým spotřebitelům. Toto tvrzení lze podpořit názorným příkladem z praxe, kdy v kolektivním řízení probíhajícím na principu opt-out v Belgii bylo odškodněno všech 44.000 poškozených spotřebitelů. Oproti tomu v řízení probíhajícím na principu opt-in v Itálii bylo z celkového množství 700.000 poškozených spotřebitelů odškodněno pouze 3.018.²⁹⁶

Vzhledem k tomu, že Směrnice o zástupných žalobách umožňuje členským státům EU upravit systém kolektivních žalob na náhradu škody na principu opt-out,²⁹⁷ zastávám názor, že v zájmu zvýšení ochrany práv spotřebitelů, by bylo ideální, kdyby se k tomuto systému ve svých právních úpravách kolektivních žalob přiklonily i Polsko a Česká republika.

Další aspekty portugalské právní úpravy kolektivních žalob, které ve prospěch spotřebitelů neupravuje ani polská ani (v současnosti pouze navržená) česká právní úprava, se týkají podpory financování kolektivních žalob, respektive spotřebitelských organizací.²⁹⁸

Portugalsko jednak osvobozuje spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků při podávání kolektivní žaloby a dále pak bere v potaz veřejně prospěšný charakter spotřebitelských organizací, což se odráží v možnosti moderovat náhradu nákladů kolektivního řízení i v případě plného neúspěchu kolektivní žaloby. Zavedení obou mechanismů do vnitrostátních právních úprav členských států EU Směrnice o zástupných žalobách přitom umožňuje.²⁹⁹ Český Návrh zákona o hromadném řízení neobsahuje ani možnost moderace nákladů kolektivního řízení v případě plného neúspěchu ani osvobození od soudního poplatku. Polsko alespoň snížilo soudní poplatek. Polská právní úprava neopravňuje spotřebitelské organizace k podávání kolektivních žalob, soudní poplatek ale snižuje alespoň pro ostatní oprávněné subjekty, a to na polovinu oproti poplatku pro individuálně podávané žaloby.³⁰⁰

V zájmu vybudování fungujícího finančního prostředí pro spotřebitelské organizace, které v kolektivním řízení hájí chráněné zájmy spotřebitelů, jsem toho názoru, že Česká republika i Polsko by si měly vzít z portugalské právní úpravy příklad a zavést tato opatření i do své právní úpravy kolektivních žalob. Spotřebitelské organizace mohou být z hlediska financování velmi "křehké", proto dle mého názoru může hrozit v důsledku absence některých právních prvků ulevujících od velké finanční zátěže spojené s vedením kolektivního řízení, že spotřebitelské organizace nebudou moci práva spotřebitelů chránit dostatečně efektivně.

²⁹⁶ Viz poznámka pod čarou č. 63.

²⁹⁷ Viz kapitola 4.2.3.

²⁹⁸ Viz kapitoly 5.6., 5.7, 6.6, 6.7, 7.6. a 7.7.

²⁹⁹ Viz kapitoly 4.2.6. a 4.2.7.

³⁰⁰ Viz kapitola 6.6.

Možnost financování kolektivního řízení třetí stranou je sice připuštěna ve všech třech zkoumaných členských státech EU, nicméně související ochrana spotřebitelů v podobě zamezení střetu zájmů je obsažena pouze v českém Návrhu zákona o hromadném řízení. Vyplývá to zejména z toho, že portugalská i polská právní úprava byla přijata dávno před Směrnicí o zástupných žalobách a financování kolektivních žalob třetí stranou tedy nijak neřeší. Oproti tomu český Návrh zákona o hromadném řízení byl přijat až na základě Směrnice o zástupných žalobách, která v případě připuštění financování kolektivní žaloby třetí stranou členským státům EU zároveň ukládá zajistit předcházení střetu zájmů.³⁰¹ Pokud si tedy Portugalsko či Polsko budou chtít zachovat možnost financování kolektivních žalob třetí stranou, budou muset přijmout odpovídající právní úpravu, která bude v souladu s požadavky Směrnice o zástupných žalobách. V tomto případě mohou využít vzoru právní úpravy týkající se financování třetí stranou obsažené v českém Návrhu zákona o hromadném řízení.³⁰²

Jediný aspekt, který žádaným způsobem neupravuje ani jedna ze zkoumaných právních úprav členských států EU, je využití modelu opt-out pro všechny spotřebitele členských států EU bez ohledu na to, ve kterém členském státě EU je kolektivní řízení vedeno.³⁰³ Nutno však zdůraznit, že pro spotřebitele příznivou právní úpravu neumožňuje ani sama Směrnice o zástupných žalobách. Ta členským státům EU v případě zástupných žalob na vydání opatření ke zjednání nápravy ukládá mandatorní zavedení mechanismu opt-in pro spotřebitele s obvyklým pobytem v jiném členském státě EU, než ve kterém je kolektivní řízení vedeno.³⁰⁴

Lze uzavřít, že z provedeného zkoumání jednoznačně vyplynulo, že nejlépe obstálo Portugalsko s právní úpravou kolektivních žalob obsaženou v Zákoně 83/95. I v tomto ohledu se tak naplnily předpoklady z Úvodu této práce. Vzhledem k tomuto výsledku, lze názor M. S. Ferro, že Portugalsko by mělo být považováno za vzor ve fungování kolektivních žalob (minimálně v oblasti spotřebitelského práva) pro ostatní evropské země, považovat stále za aktuální.³⁰⁵ Portugalsko splňuje 6 z 8 aspektů právní úpravy kolektivních žalob, které byly označeny za prospěšné pro spotřebitele.

Níže je k nalezení Tabulka 6 shrnující odpovědi na pokládané otázky všech zkoumaných členských států EU i samotné EU.

³⁰¹ Viz kapitola 4.2.8.

³⁰² Viz kapitoly 5.8., 6.8. a 7.8.

³⁰³ Viz kapitoly 5.4., 6.4. a 7.4.

³⁰⁴ Viz kapitola 4.2.4.

³⁰⁵ FERRO, M. S. *Collective Redress: Will Portugal Show the Way?* [online]. Journal of European Competition Law & Practice, Volume 6, Issue 5, květen 2015, strany 299–300 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jeclap/article/6/5/299/2357736>.

Tabulka 6:

Otázka č.	Otázka	EU Umožňuje?	EU Ukládá?	Portugalsko	Polsko	ČR
1	Umožňuje právní úprava kolektivních žalob zisk kolektivního odškodnění (příp. jiné formy nápravy)?	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
2	Obsahuje právní úprava kolektivních žalob tzv. "open list" přístup?	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
3	Funguje kolektivní řízení na principu opt-out?	ANO	NE	ANO	NE	NE
4	Funguje kolektivní řízení pro spotřebitele z jiných členských států EU na principu opt-out?	NE	NE	NE	NE	NE
5	Umožňuje právní úprava spotřebitelským organizacím podávat kolektivní žaloby v zastoupení spotřebitelů?	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
6	Osvobozuje právní úprava spotřebitelské organizace od placení soudních poplatků v případě kolektivních žalob?	ANO	NE	ANO	NE	NE
7	Zohledňuje právní úprava postavení spotřebitelské organizace při rozhodování o nákladech řízení v případě neúspěchu kolektivní žaloby?	ANO	NE	ANO	NE	NE
8	Umožňuje právní úprava financování kolektivního řízení třetí stranou a zamezuje střetu zájmů?	ANO	NE	NE	NE	ANO

9. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo prověřit nastavení právní úpravy kolektivních žalob na náhradu škody vybraných členských států EU v oblasti ochrany práv spotřebitelů. Výsledkem tohoto šetření je zhodnocení, která z vybraných právních úprav kolektivních žalob na náhradu škody je pro spotřebitele nejprůzračnější a poskytuje tak spotřebitelům největší míru právní ochrany. V případě českého Návrhu zákona o hromadném řízení je pak hodnoceno, zda je navrhovaná právní úprava kolektivních žalob alespoň na úrovni vybraných vnitrostátních právních úprav členských států EU přijatých dávno před přijetím Směrnice o zástupných žalobách.

Jak bylo zmíněno v úvodu, tato práce si neklade za cíl prověřit navazující praktické fungování kolektivních žalob ve vybraných členských státech EU. Vybrané právní úpravy jsou zkoumány a hodnoceny pouze z teoretického hlediska.

Z provedeného zkoumání vyplývá, že tímto pomyslným "vítězem" mezi zkoumanými členskými státy EU je jednoznačně portugalská právní úprava kolektivních žalob. Konkrétně 6 z 8 zkoumaných aspektů je v Portugalsku upraveno právě tak, jak doporučují spotřebitelské organizace a další odborníci pro dosažení efektivní ochrany práv spotřebitelů. Přičemž v případě využití mechanismu opt-out pro všechny spotřebitele členských států EU Směrnice o zástupných žalobách ani neumožňuje takovou právní úpravu, která by byla v souladu s doporučeními spotřebitelských organizací. Druhý aspekt, jež je upraven v rozporu s doporučeními spotřebitelských organizací, se týká financování kolektivních žalob třetí stranou. To je v Portugalsku sice připuštěno, nicméně v souvislosti s financováním kolektivní žaloby třetí stranou chybí jakákoliv právní úprava předcházení střetu zájmů, což je v přímém rozporu s úpravou financování třetí stranou obsaženou ve Směrnici o zástupných žalobách. Pokud si tedy Portugalsko bude chtít možnost financování kolektivních žalob třetí stranou zachovat, bude muset přijmout právní úpravu souladnou s požadavky Směrnice o zástupných žalobách. Portugalská právní úprava kolektivních žalob tak poskytnutý právní rámec ze strany EU vyjma jednoho aspektu využívá maximálně ve prospěch svých spotřebitelů.

Na druhé příčce se umístil Návrh zákona o hromadném řízení, který spotřebitelům po dlouhém čekání umožní domáhat se náhrady škody u českých soudů. Přestože nedopadl mezi zkoumanými právními předpisy nejhůře, vykazuje citelné nedostatky. Celkem 4 z 8 zkoumaných aspektů jsou v Návrhu zákona o hromadném řízení upraveny rozdílně od doporučení spotřebitelských organizací a dalších odborníků, tedy v neprospěch spotřebitelů. Přičemž tyto nedostatky jsou kritizovány i českou právní odbornou sférou. Český zákonodárce

by se v tomto ohledu mohl inspirovat u portugalské právní úpravy kolektivních žalob. Nicméně Návrh zákona o hromadném řízení je alespoň oproti portugalskému Zákonu 83/95 ve všech zkoumaných bodech v souladu se Směrnicí o zástupných žalobách, což je však dáno skutečností, že tento návrh vznikl v přímé návaznosti na Směrnicí o zástupných žalobách. Za poměrně zajímavé zjištění považují, že právní úprava kolektivních žalob v České republice, co se týče vstřícnosti vůči spotřebiteli, nebude dosahovat ani takové úrovně, jaké dosahuje portugalská právní úprava kolektivních žalob přijatá v roce 1996 (pokud bude v současné podobě Návrhu zákona o hromadném řízení přijata). V porovnání s polskou právní úpravou z roku 2010 (nepřízpůsobenou Směrnicí o zástupných žalobách) však navrhovaná česká právní úprava kolektivních žalob dopadla o něco lépe.

Polská právní úprava skončila v šetření s nejhorším výsledkem. Pouze 2 z 8 zkoumaných aspektů této právní úpravy je v souladu s doporučeními spotřebitelských organizací a dalších odborníků, tedy ve prospěch spotřebitelů. Nutno však podotknout, že Polsko stejně jako Portugalsko zatím nepřistoupilo k implementaci Směrnice o zástupných žalobách. Lze očekávat, že potom, co Polsko dosáhne souladu s právní úpravou obsaženou ve Směrnici o zástupných žalobách, bude naplňovat minimálně 3 z 8 zkoumaných aspektů. Negativně hodnocený aspekt polské právní úpravy spočívající v nemožnosti spotřebitelských organizací podávat kolektivní žaloby je totiž v rozporu s právní úpravou obsaženou ve Směrnici o zástupných žalobách. Přesto, že se tedy v současné podobě polská právní úprava kolektivních žalob jeví pro ochranu práv spotřebitelů jako nedostatečná, je důvodné v brzké době očekávat alespoň částečné zhojení objevených nedostatků. Ve zbytku by se Polsko stejně jako Česká republika, mělo v zájmu zefektivnění ochrany práv spotřebitelů inspirovat portugalskou právní úpravou kolektivních žalob obsaženou především v Zákoně 83/95. Nutnost novelizace polského Zákonu o vymáhání nároků v kolektivním řízení k tomu může být vhodnou příležitostí.

Další položenou otázkou bylo, zda Směrnice o zástupných žalobách poskytuje v oblasti kolektivních žalob členským státům EU takový právní rámec, který členským státům EU umožňuje nastavit si svoji vnitrostátní právní úpravu kolektivních žalob právě co nejvstřícněji vůči spotřebitelům tak, jak doporučují spotřebitelské organizace (případně další odborníci).

Z provedeného zkoumání vyplynulo, že právní úprava obsažená ve Směrnici o zástupných žalobách poskytuje členským státům EU flexibilní rámec pro úpravu kolektivních žalob v oblasti spotřebitelského práva. Výjimkou je však omezení, které se týká neumožnění zavedení mechanismu opt-out pro všechny spotřebitele bez rozdílu napříč všemi členskými státy EU, bez ohledu na to, ve kterém členském státě kolektivní řízení probíhá. V tomto směru neoponechává Směrnice o zástupných žalobách prostor členským státům EU pro jejich vlastní

volbu a mandatorně ukládá pro občany členských států EU, ve kterých kolektivní řízení neprobíhá, zavést mechanismus opt-in. Toto nastavení je přitom v rozporu s doporučeními spotřebitelských organizací. U ostatních 7 z 8 zkoumaných aspektů kolektivních žalob je členským státům EU umožněno zvolit si právě takovou právní úpravu, která bude v souladu s doporučeními spotřebitelských organizací, tedy ve prospěch efektivní ochrany práv spotřebitelů.

Lze uzavřít, že EU ponechala míru ochoty vyjít spotřebitelům vstříc při ochraně jejich práv především v rukou samotných členských států EU. I díky tomu právní úpravy kolektivních žalob ve vybraných členských státech EU stále vykazují velkou rozmanitost a s tím spojený velký rozptyl ve vstřícnosti vůči spotřebitelům.

Seznam použitých zkratek

Evropská komise (Komise)

Evropská unie (EU)

Listina základních práv Evropské Unie (LZP EU)

Smlouva o fungování Evropské Unie (SFEU)

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

- 1) LEIN, E. - FAIRGRIEVE, D. - OTERO CRESPO, M. - SMITH, V. *Collective Redress in Europe: Why and How?* London: The British Institute of International and Comparative Law, March 2015. ISBN 978-1-905221-56-1.
- 2) NAGY, C. I. *Collective Actions in Europe: A Comparative, Economic and Transsystemic Analysis* [online]. Springer Cham, 19. srpna 2019. ISBN 978-3-030-24222-0 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-24222-0>.
- 3) SVOBODA, K. - SMOLÍK, P., - LEVÝ, J., - DOLEŽÍLEK, J. a kol. *Občanský soudní řád* [online]. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dexzrfzzwexzrhe3dgxzzhfpazryga#>.

Odborné články

- 1) ARANZE, J. *The antitrust damages directive: four years on* [online]. Global Competition Review, 26 November 2018 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://globalcompetitionreview.com/article/the-antitrust-damages-directive-four-years>.
- 2) FERRO, M. S. *Collective Redress: Will Portugal Show the Way?* [online]. Journal of European Competition Law & Practice, Volume 6, Issue 5, květen 2015, strany 299–300 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jeclap/article/6/5/299/2357736>.
- 3) HAMULÁKOVÁ, K. - PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. *KOLEKTIVNÍ OCHRANA PRÁV V NOVĚ NAVRHOVANÉ ÚPRAVĚ* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 1. ledna 2019 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-prav-v-nove-navrhovane-uprave>.
- 4) PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. *Postavení spotřebitelských organizací v civilním soudním řízení* [online]. Jurisprudence: Časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy. 4/2022, str. 1-7 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/postaveni-spotrebitelskych-organizaci-v-civilnim-soudnim-rizeni.m-585.html>.
- 5) SALAZAR CASANOVA, N. - AFRA ROSA, M. *The Class Actions Law Review* [online]. The Law Reviews. London: Law Business Research Ltd, 2021. Fifth Edition, Chapter 15, str. 164-214. ISBN 978-1-83862-764-5 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.uria.com/documentos/colaboraciones/2998/documento/Portugal.pdf?id=12326_en.

- 6) TRZASKA, A. *The Class Actions Law Review* [online]. The Law Reviews. London: Law Business Research Ltd, 2019. Third Edition, Chapter 16, str. 155-169. ISBN 978-1-83862-020-2 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.kkg.pl/wp-content/uploads/2019/06/The-Class-Actions-Law-Review-A.-Trzaska-Poland.pdf>.

Odborné zprávy

- 1) A NEW DEAL FOR CONSUMERS – REVISION OF THE INJUNCTIONS DIRECTIVE. BEUC additional comments to the Inception impact assessment. In: *BEUC The European Consumer Organization* [online]. Leden 2018 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2018-004_a_new_deal_for_consumers.pdf.
- 2) COLLECTIVE REDRESS POLAND. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/23_poland_report.pdf.
- 3) COLLECTIVE REDRESS PORTUGAL. In: *BIICL: Collective Redress* [online]. 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.collectiveredress.org/documents/24_portugal_report.pdf.
- 4) Collective Redress: Representative Actions for the Protection of the Collective Interests of Consumers. In: *BETTER FINANCE* [online]. Červenec 2019 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://betterfinance.eu/wp-content/uploads/Collective-Redress-Booklet-BETTER-FINANCE.pdf>.
- 5) Hromadné žaloby EU – stanovisko CCBE a rešerše. In: *Česká Advokátní Komora* [online]. Příloha k Zápisu z 10. schůze představenstva, která se konala ve dnech 11. a 12. června 2018 v zasedací místnosti ČAK, Národní 16, Praha 1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/priloha_3_2018_06_11.pdf.
- 6) OKÁNYI, Z. - HENDERSON, K. – GARDNER, L. – CHANDRASHEKAR, G. *European Class Action Report 2022* [online]. CMS law tax future, 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://cms.law/en/media/international/files/publications/publications/european-class-action-report-2022?v=2>.
- 7) OPT-OUT AND OPT-IN IN COLLECTIVE REDRESS: WHY DOES IT MATTER. In: *BEUC The European Consumer Organization* [online]. Červen 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2022-086-Opt-out_and_Opt-in_in_collective_redress.pdf.
- 8) WAELBROECK, D. – SLATER, D. - EVEN-SHOSHAN, G. *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules* [online]. Ashurst: European Communities,

srpen 2004. ISBN: 92-894-8184-6 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/38de282a-fdda-4f30-91be-2a2ef2019a59>.

Dokumenty EU

- 1) Commission Staff Working Document Report of the Fitness Check [2017] SWD(2017) 209 final [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://edz.bib.uni-mannheim.de/edz/pdf/swd/2017/swd-2017-0209-en.pdf>.
- 2) European Parliament resolution of 2 February 2012 on ‘Towards a Coherent European Approach to Collective Redress’ (2011/2089(INI)) [2012] OJ C 239 E/32 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012IP0021&from=EN>.
- 3) Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES [2018] COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD) [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:adba9e47-3e34-11e8-b5fe-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF.
- 4) Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu“ [2013] COM(2013) 401 final [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0401&from=CS>.
- 5) Zelená kniha o kolektivním odškodnění spotřebitelů ze dne 27. listopadu 2008 [2008] KOM(2008) 794 v konečném znění [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0794&from=CS>.
- 6) Zelená kniha Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES ze dne 19. prosince 2005 [2005] KOM(2005) 672 v konečném znění [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0672&from=cs>.
- 7) Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o provádění doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie (2013/396/EU) [2013] COM(2013) 40 final [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0040&from=cs>.

Ostatní internetové zdroje

- 1) About Us. In: *BETTER FINANCE* [online]. 2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://betterfinance.eu/organisation/about-us/>.

- 2) Ação popular. In: *DRE: DIÁRIO DA REPÚBLICA ELETRÓNICO* [online] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://dre.pt/dre/lexionario/termo/acao-popular?_ts=1671459121235&_ts=1671648005471.
- 3) CAMPOS NAVE, S. *System of Portuguese jurisdiction* [online]. Rödl & Partner, květen 2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.roedl.com/insights/litigation-arbitration/portugal-jurisdiction-system-structure-costs-duration-protection>.
- 4) DOBIAŠOVSKÝ, Z. „Vztyčený prostředník“ chudým i střední třídě. Zástupci spotřebitelů cupují návrh hromadných žalob [online]. Echo24.cz, 14. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/HHuyM/zpravy-domaci-hromadne-zaloby-ministerstvo-spravedlnosti-navrh-kritika>.
- 5) Document 32020L1828. In: *EUR-Lex Access to European Union Law* [online] [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/NIM/?uri=CELEX:32020L1828>.
- 6) dTest: Hromadné žaloby: užitečný nástroj, nebo prázdná skořápka? In: *dTest* [online]. 12. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.dtest.cz/clanek-9954/dtest-hromadne-zaloby-uzitecny-nastroj-nebo-prazdna-skorapka>.
- 7) DUŠEK, L. *Hromadné žaloby mají svůj účel, návrh zákona je ale nechá jen na papíře* [online]. E15.cz, 18. ledna 2023 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/nazory/hromadne-zaloby-maji-svuj-ucel-navrh-zakona-je-ale-necha-jen-na-papire-1396080>.
- 8) HEJNÁ, V. *Hromadné žaloby se blíží. Nový plán, jak mají fungovat* [online]. Peníze.cz, 26. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/ochrana-spotrebitele/439613-hromadne-zaloby-se-blizi-novy-plan-jak-maji-fungovat>.
- 9) HURST, B. - LANZKRON, L. - ARNOLD, H. *Collective Redress in Europe – The Current State of Play* [online]. Bird&Bird, leden 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.twobirds.com/en/insights/2022/uk/collective-redress-in-europe-the-current-state-of-play>.
- 10) JE ČESKO PŘIPRAVENÉ NA HROMADNÉ ŽALOBY? NĚKTERÉ ČÁSTI NÁVRHU ZÁKONA MOŽNÁ JEŠTĚ DOZNAJÍ ZMĚN, MÍNÍ ADVOKÁTI. In: *ROWAN LEGAL* [online]. 17. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://rowan.legal/je-cesko-pripravene-na-hromadne-zaloby-nektere-casti-navrhu-zakona-mozna-jeste-doznaji-zmen-mini-advokati/>.
- 11) NOVOTNÁ, K. *Vzniká zákon o hromadných žalobách. Spotřebitele spíše odradí, varují experti* [online]. iDnes.cz, 22. ledna 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hromadne-zaloby-zakon-spotrebitel.A230111_105211_domaci_knn.

- 12) OTTO, P. *Hromadné žaloby i pokuty firmám jsou mimo hru. Vláda upřednostňuje jiné zákony* [online]. E15.cz, 24. ledna 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/hromadne-zaloby-i-pokuty-firmam-jsou-mimo-hru-vlada-uprednostnuje-jine-zakony-1387104>.
- 13) Our members. In: *BEUC The European Consumer Organisation* [online] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.beuc.eu/beuc-network/members>.
- 14) PALLA, T. *Potřeba hromadných žalob ve spotřebitelských sporech* [online]. Epravo.cz, 21. května 2009 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/potreba-hromadnych-zalob-ve-spotrebitelskych-sporech-56464.html>.
- 15) PIMENTEL, J. - RENDEIRO, A. S. - FERREIRA, C. - CARNEIRO, S a kol. *Class/collective actions in Portugal: overview* [online]. Thomson Reuters PRACTICAL LAW, srpen 2015 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-618-0868?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-618-0868?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true).
- 16) Poland. In: *Linklaters* [online]. Červenec 2020 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.linklaters.com/de-de/insights/publications/collective-redress-2018/global-guide-collective-redress/poland>.
- 17) Poland already has a collective action regime in place. In: *Bird&Bird* [online]. 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.twobirds.com/en/trending-topics/consumer-class-actions/current-collective-action-landscape-map/poland>.
- 18) SALAZAR CASANOVA, S. – AFRA ROSA, M. *Spotlight: class action procedure in Portugal* [online]. LEXOLOGY, Uría Menéndez, duben 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=11b08170-2c06-44a1-85b5-b3d52e95d844>.
- 19) Soud odmítl žalobu českých majitelů aut v aféře dieselgate. In: *Novinky.cz* [online]. 8. února 2023 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-cesti-majitele-vozu-vw-odskodneni-nedostanou-soud-zalobu-odmitl-40422414>.
- 20) VÍTOVÁ, B. *Kolektivní ochrana zájmů spotřebitelů* [online]. Epravo.cz, 14. dubna 2016 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kolektivni-ochrana-zajmu-spotrebitelu-100796.html>.

- 21) VOCHOZKOVÁ, T. R. *Ministerstvo chystá režim pro hromadné žaloby. S Piráty a ANO se neshodne, jak mají být poškození aktivní* [online]. ČT24, 14. února 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3564821-ministerstvo-chysta-rezim-pro-hromadne-zaloby-s-piraty-a-ano-se-neshodne-jak-maji-byt>.
- 22) What are the costs related to participation in group proceedings? In: *ClassAction.pl* [online]. 2019 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: https://classaction.pl/en/podstawowe_info/what-are-the-costs-related-participation-in-group-proceedings/.
- 23) Who are we. In: *BEUC The European Consumer Organisation* [online] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.beuc.eu/about-beuc/who-we-are>.

Diplomové práce

- 1) HORILOVÁ, V. *Analýza situace nevládních organizací v oblasti ochrany spotřebitele* [online]. České Budějovice: Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, 2009. Diplomová práce, vedoucí práce Kamil Pícha [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://theses.cz/id/jbqmfz/downloadPraceContent_adipIdno_8965.

Právní předpisy a důvodové zprávy

EU

- 1) Commission Recommendation of 11 June 2013 on common principles for injunctive and compensatory collective redress mechanisms in the Member States concerning violations of rights granted under Union Law [2013] OJ L 201/60 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=CS>.
- 2) Directive (EU) 2020/1828 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on representative actions for the protection of the collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC [2020] OJ L 409/1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1828&from=cs>.
- 3) Doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie [2013] OJ L 201/60 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=CS>.
- 4) Listina základních práv Evropské Unie ze dne 30. března 2010 [2010] OJ C 326/391 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=cs>.

- 5) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů [2009] OJ L 110/30 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0022&from=CS>.
- 6) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži [2014] OJ L 349/1 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0104&from=CS>.
- 7) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES ze dne 19. května 1998 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů [1998] OJ L 166/51. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998L0027&from=cs>.
- 8) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES [2020] OJ L 409/1. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1828&from=cs>.
- 9) Smlouva o fungování Evropské Unie ze dne 26. října 2012 [2012] OJ C 326/49. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>.

Česká republika

- 10) Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 229/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů. In: *Beck-online.cz* [online] [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga3f6mrshfpwi6q&rowIndex=0>.
- 11) Důvodová zpráva k návrhu zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.
- 12) Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMAM6BED/>.
- 13) Návrh zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.
- 14) Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

15) Zákon č. 89/2012, Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

16) Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Polsko

17) Ustawą o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (2010 r DZ. U. Nr 7, poz. 44) [Zákon o vymáhání pohledávek v kolektivních řízeních] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20100070044>.

18) Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (2007 r Dz. U. Nr 50, poz. 331) [Zákon ze dne 16. února 2007 o ochraně hospodářské soutěže a spotřebitelů] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20070500331>.

19) Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (2005 r DZ. U. Nr 167, poz. 1398) [Zákon ze dne 28. července 2005 o soudních nákladech v civilních věcech] [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20051671398>.

Portugalsko

20) Código de Processo Civil (CPC) [Občanský soudní řád] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/lei/2013-34580575>.

21) Código do Procedimento Administrativo (CPA) [Správní řád] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/decreto-lei/2015-105602322>.

22) Constituição da República Portuguesa (CRP) [Ústava portugalské republiky] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/decreto-aprovacao-constituicao/1976-34520775>.

23) Decreto-Lei n.º 34/2008 de 26 de fevereiro [Vyhláška č. 34/2008 ze dne 26. února] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/detalhe/decreto-lei/34-2008-247448>.

24) Lei n.º 83/95 de 31 de agosto [Zákon č. 83/95 z 31. srpna] [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/lei/1995-34534075>.

Abstrakt

Kolektivní žaloby ve vybraných právních systémech z pohledu ochrany spotřebitele

Práce je věnována tématu kolektivních žalob v nové právní úpravě na úrovni EU (obsažené ve Směrnici 2020/1828 o zástupných žalobách³⁰⁶) a ve vnitrostátních právních úpravách ve vybraných členských státech EU – těmi jsou Česká republika, Polsko a Portugalsko. Cílem práce je prověřit a zhodnotit, která právní úprava kolektivních žalob na náhradu škody je ve vybraných členských státech EU pro spotřebitele nejpříznivější a poskytuje tak spotřebitelům největší míru právní ochrany. Přičemž v případě České republiky je předmětem zkoumání právní úprava obsažená v Návrhu zákona o hromadném řízení,³⁰⁷ který doposud nebyl přijat v platnost. Současně práce zkoumá, zda Směrnice o zástupných žalobách vůbec poskytuje členským státům EU právní rámec umožňující nastavení vnitrostátní právní úpravy kolektivních žalob právě co nejvstřícněji vůči spotřebitelům.

Struktura práce je členěna do 9 kapitol. Po Úvodu následuje kapitola 2, jež na začátek přibližuje některé základní pojmy, jako např. kolektivní žaloba, systém opt-in a opt-out atp., v oblasti kolektivních žalob, se kterými je dále pracováno v následujících kapitolách.

Kapitola 3 přibližuje metodologii výzkumu právní úpravy kolektivních žalob na úrovni EU, jakož i ve vybraných členských státech EU. Konkrétně vybírá a popisuje vhodná hodnotící kritéria, dle kterých jsou vybrané právní systémy kolektivních žalob následně v práci posuzovány. Hned několik aspektů se například týká vytváření příznivého finančního prostředí pro spotřebitelské organizace při podávání kolektivních žalob. Dále lze zmínit způsob připojení spotřebitelů ke kolektivní žalobě nebo možnost zastoupení spotřebitelů spotřebitelskou organizací v kolektivním řízení.

Kapitoly 4-8 představují těžiště této práce. Kapitola 4 zkoumá právní úpravu vybraných aspektů kolektivních žalob na úrovni samotné EU. Kapitoly 5-7 analyzují konkrétní právní úpravu vybraných aspektů kolektivních žalob vybraných členských států EU. V závěru každé kapitoly 4-7 je obsaženo krátké shrnutí a zhodnocení právního stavu institutu kolektivních žalob v soukromoprávním vymáhání práva z hlediska vstřícnosti právní úpravy vůči spotřebitelům.

³⁰⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES [2020] OJ L 409/1 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1828&from=cs>.

³⁰⁷ Návrh zákona o hromadném řízení. In: *odok* [online]. Prosinec 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.

Ucelené shrnutí a hodnocení dílčích závěrů je obsaženo v kapitole 8. Zbývá pak poslední kapitola 9 obsahující Závěr, který shrnuje výsledky provedeného zkoumání a poskytuje kritické hodnocení dosavadního stavu vybraných právních systémů v oblasti kolektivních žalob na náhradu škody z hlediska vstřícnosti vůči spotřebiteli.

Klíčová slova:

kolektivní odškodnění v EU, kolektivní žaloby, ochrana spotřebitele

Abstract

Class Actions in Selected Legal Systems from a Consumer Protection Perspective

The thesis is dedicated to the topic of collective actions in the new legislation at the EU level (contained in Directive 2020/1828 on representative actions³⁰⁸) and in the national legislation in selected EU Member States - the Czech Republic, Poland and Portugal. The aim of the thesis is to examine and evaluate which legislation on collective actions for damages is the most favourable for consumers in the selected EU Member States and thus provides the greatest level of legal protection for consumers. In the case of the Czech Republic, the legislation under examination is that contained in the Draft Act on collective proceedings,³⁰⁹ which has not yet been enacted into law. At the same time, the thesis examines whether the Directive on representative actions at all provides EU Member States with a legal framework allowing them to set up national legislation on collective actions in the most consumer-friendly way.

The structure of the thesis is divided into 9 chapters. The Introduction is followed by Chapter 2, which starts by introducing some basic terms in the field of collective actions, such as collective action, opt-in and opt-out systems, etc., of which the understanding is essential for the following chapters.

Chapter 3 outlines the research methodology for the legal regulation of collective actions at EU level as well as in selected EU Member States. In particular, it selects and describes the appropriate evaluation criteria against which the selected legal systems of collective actions are subsequently assessed in the thesis. Several aspects relate, for example, to the creation of a supportive financial environment for consumer associations to bring collective actions. Other examples include the way in which consumers can join a collective action or the possibility for a consumer association to represent consumers in collective proceedings.

Chapters 4-8 are the focus of this thesis. Chapter 4 examines the legal regulation of selected aspects of collective actions at EU level itself. Chapters 5-7 analyse the specific legal regulation of selected aspects of collective actions in selected EU Member States. Each Chapter 4-7 concludes

³⁰⁸ Directive (EU) 2020/1828 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on representative actions for the protection of the collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC [2020] OJ L 409/1 [cit. 2023-03-13]. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1828&from=cs>.

³⁰⁹ Draft Act on collective proceedings. In: *odok* [online]. December 2022 [cit. 2023-03-13]. Available from: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCMALVTYM/>.

with a brief summary and assessment of the legal status of the institution of collective actions in private law enforcement in terms of consumer friendliness.

A comprehensive summary and evaluation of the partial conclusions is contained in Chapter 8. The last chapter, Chapter 9, contains the Conclusion, which summarises the results of the research carried out and provides a critical assessment of the current state of selected legal systems in the field of collective actions for damages in terms of consumer friendliness.

Key Words:

collective redress in EU, collective actions, consumer protection

Příloha 1 – Dotazník

From: [REDACTED]
Date: 22 December 2022 4:33:24 PM CET
To: dancanov97@gmail.com
Subject: RE: Kolektivní žaloby - dotazník

Dobrý den, vážená kolegyně,

posílám své odpovědi u Vašich otázek níže (modře).

S pozdravem

[REDACTED]
dTest, o.p.s.
Černoměřská 419/10, 101 00 Praha 10 - Vršovice
www.dtest.cz
[REDACTED]

From: dTest, o.p.s. <dtest@dtest.cz>
Sent: Thursday, December 22, 2022 3:51 PM
To: [REDACTED]
Subject: Fwd: Kolektivní žaloby - dotazník

----- Přesměrovaná zpráva -----

Od:
Datum:
Předmět: Kolektivní žaloby - dotazník

-----Původní zpráva-----

Od: Daniela Nováčková <dancanov97@gmail.com>
Odesláno: 22/12/2022 13:00:36

Dobrý den,

kontaktuji Vás jakožto člena BEUC - Evropské Spotřebitelské Organizace.

Jmenuji se Daniela Nováčková a píši diplomovou práci na Právnické fakultě UK na téma kolektivních žalob, kterým se právě dlouhodobě zabývám i BEUC. Ráda bych znala i Váš názor na doporučení BEUC v oblasti kolektivních žalob. Níže přikládám dotazník, který je na bázi odpovědí ano/ne.

Dle zprávy BEUC "A NEW DEAL FOR CONSUMERS – REVISION OF THE INJUNCTIONS DIRECTIVE" ([beuc-x-2018-004_a_new_deal_for_consumers.pdf](#)):

- 1) "Přidání možnosti kolektivního odškodnění spotřebitelů do řízení o soudním zákazu by mělo na současnou situaci zásadní pozitivní dopad."
<!--[if supportLists]-->• <!--[endif]-->Souhlasíte s tímto vyjádřením? ANO. Zásadní asi ne, ale pozitivní by to bylo.
- 2) "Spotřebitelské organizace musí patřit mezi subjekty, které mohou iniciovat soudní příkazy a kolektivní řízení o náhradě škody, a to jak na vnitrostátní, tak na přeshraniční úrovni."

- Souhlasíte s tímto vyjádřením? ANO

3) BEUC uvádí, že právní úprava kolektivních žalob může uvádět příklady oblastí, ve kterých je možné využít kolektivní řízení, avšak měla by umožňovat využití kolektivního řízení obecně pro poškození jakýchkoliv práv spotřebitelů a neomezovat se pouze na uzavřený seznam práv dle vyjmenovaných předpisů.

- Souhlasíte s tímto vyjádřením? ANO

4) "Důrazně podporujeme myšlenku, že podfinancované kvalifikované subjekty by měly být osvobozeny od soudních poplatků." Tzn. spotřebitelské organizace při podávání kolektivní žaloby.

- Souhlasíte s tímto vyjádřením? ANO

5) "Kromě toho by žalobce (pozn. tedy spotřebitelská organizace) neměl být povinen hradit náklady obchodníka (pozn. žalovaného v kolektivním soudním řízení) ani v případě, že je žaloba neúspěšná."

- Souhlasíte s tímto vyjádřením? ANO, pokud nebude k dispozici jiná dostupná varianta financování nákladů hromadného řízení. Spotřebitelské organizace jsou velmi „křehké“ z hlediska financování a proto rozhodně nebudou chtít vstupovat do rizik soudního sporu, pokud by neúspěšná žaloba mohla způsobit úpadek organizace. Hromadné řízení je z podstaty drahé už ve fázi přípravy, poté je nutné financovat vedení sporu a nakonec je nutné zajištění proti nákladům neúspěšného řízení.

6) "Pokud jde o financování žalob, a zejména o financování třetí stranou, domníváme se, že tento zdroj otevírá možnosti financování nadějných případů, u nichž poskytovatel financování vidí značné šance na vymožení pohledávky. Proto by takové financování mělo být k dispozici."

- Souhlasíte s tímto vyjádřením? ANO

Dále dle zprávy BEUC "Opt-out and opt-in in Collective Redress Why does it matter" ([BEUC-X-2022-086-Opt-out and Opt-in in collective redress.pdf](#)):

7) "BEUC silně doporučuje volbu opt-out systému"

- Souhlasíte s tímto doporučením? ANO. Bez varianty opt-out (odhlašovací řízení) je hromadné řízení jen málo použitelné. Máme ověřeno, že u malých nároků jsou spotřebitelé neteční – tzv. racionální apatie. Velkých nároků je jen málo. Dieselgate? Pád Bohemia Energy? Ostatní věci jsou bagatelní a šmejdi všeho druhu si racionální apatii spotřebitelů započítávají do svých business plánů.

8) Řekli byste, že systém opt-out by měl být aplikován i na spotřebitele, kteří nemají obvyklý pobyt v zemi, ve které probíhá u místního soudu nebo správního orgánu kolektivní řízení? Je to možné, ale netrváme na tom.

Moc děkuji za jakoukoliv odpověď.

S pozdravem
Daniela Nováčková